PASTORSADJUNKTEN.

——

SKÅDESPEL I TRE AKTER

AF

FÖRF. TILL ”SKÅDESPELERSKAN”.

——

FÖRSTA GÅNGEN UPPFÖRDT PÅ KONGL. DRAMATISKA TEATERN DEN 29 SEPTEMBER 1876.

STOCKHOLM,

F. & G. BEIJERS FÖRLAG,

1876.

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta skådespel har digitaliserats för Dramawebben och anpassats för Projekt Runeberg i december 2012 av Ralph E.

PASTORSADJUNKTEN.

——

SKÅDESPEL I TRE AKTER

AF

FÖRF. TILL ”SKÅDESPELERSKAN”.

——

FÖRSTA GÅNGEN UPPFÖRDT PÅ KONGL. DRAMATISKA TEATERN DEN 29 SEPTEMBER 1876.

STOCKHOLM,
F. & G. BEIJERS FÖRLAG,
1876.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS K. L. BECKMAN, 187G.Personer.

Prosten E\'ALD.

Fkit EVALD.

NILS, deras son.

GERDA]

^ | prostens systerdöttrar.

Baron SETH, student.

GUNBORG, hans syster, studentska. Doktorn.

LUNDBERG.

SELMER, filosofie kandidat.

JAN ERSON LARS OLSON I INGRID KALLE Studenter.

bondfolk.FÖRSTA AKTEN.

CEn nationssal i en u-niversitetsstad.)

Scen I.

(Da ridån går upp, pågår ett kuratorsval i salen; omkring 20 studenter dels sitta på bänkarna, dels stå i grupper på golf ve t, dels gå en och en fram till bordet i fonden och lägga slutna röstsedlar i en hatt, som står på bordet. Yid bordet, vänd mot åskådar ne, sitter Nils, och på ömse sidor om honom två studenter, som tjänstgöra som skrifvare. Närmast åskådarne stå Lundberg och två andra studenter samtalande. Baron Seth sitter i deras närhet, lyssnande på deras samtal. Gunborg synes närma sig bordet med sin rostsedel i handen, just som ridån går upp.)

LUNDBERG.

Jag är säker på, att Evald faller igenom.

FÖRSTA STUDENTEN.

Ja, naturligtvis gör han det. Det vore en verklig skam, om nationen längre skulle gifva sitt högsta förtroendeuppdrag åt en sådan rationalist.

BARON SETH.

Eationalist — ack, ni teologer!

' O

LUNDBERG.

Ack, du fritänkare! Ilvem vet inte, att detta skäl intet betyder för dig.

BARON SETII.

Uppriktigt sagdt, betyder då detta skäl något för

‘ (-Dö tre studenterna vända honom föraktligt ryggen.)Tyst, nu börjar uppläsningen af röstsedlarna. (Nils reser sig upp och upprullar den ena röstsedeln efter den andra, i det han uppläser deras innehåll:) Filosofie

kandidaten J. Selmer, kandidaten Selmer, kandidaten Selmer — Selmer — Selmer — Selmer — Selmer -— Selmer.

(Han fortfar med uppläsningen under följande samtal.)

LUNDBERGr

(skrattande)

Ilan får inte en enda röst, tror jag. Selmer blir enhälligt vald. Det blir en grundlig förödmjukelse.

BABON SETII (häftigt uppstigande).

Ja, gläd dig nu, gläd dig, min bror! Fritänkaren, hädaren får sitt välförtjänta straff! —- (Häftigt) Aren I nöjda nu, ni teologer? Han I tillräckligt förolämpat en ädel, öfverlägsen man!

LDNDBEIiG.

Vänd inte din sublima vrede endast mot oss! Vore teologerna de enda, som röstade emot honom, så kunde han nog blifvit omvald. Men du står tämligen ensam som hans riddare.

BARON SETH.

Och 0111 jag gör det, hvaraf kommer det sig? Jo, däraf, att ni teologer utspridt smädliga rykten om honom. Han har yttrat, att teologiens studium inte kan tillfredsställa hans andes kraf, och straxt sägen I, att han smädat religionen; han har yttrat, att den föga lefvande tro, han funnit ibland eder, har af kylt hans eget trosnit, och I sägen, att han är en fritänkare.LINDBERG.

Ty värr äro de alltför talrika inom nationen, som liällre ställa sig på fritänkarens än pä den troendes sida, för att detta skulle kunnat vålla hans nederlag.

NILS.

(läser)

Evald — Evald — Selmer — Evald.

BAROX SETH.

Hör, han får ändå röster! Utgången är ännu osäker.

FÖRSTA STUDENTEN.

Det var klart, att han skulle få några röster. Din syster har ju också rösträtt. (Pekar på Gunborg, som stannat niira bordet och sj-nes lyssna på Nils med spänd uppmärksamhet.)

SELMER

(som står tillika med en annan student ett stycke ifrån de andra).

Det gör mig ondt, att denna förödmjukelse skulle vållas Evald. Att inte bli omvald, då man varit kurator i fem år! Jag skulle visst inte ha velat uttränga honom, men det gick sannerligen inte an att välja om honom nu, då han af gj ord t hör till öfver-liggarnc. Han har ju legat 10 år vid universitetet.

STUDENTEN.

Ja, och har ännu inte tagit någon annan examen än prestexamen.

SELMER.

Hvilken skada, att han inte kunnat besluta sig för att egna sig odeladt åt naturvetenskaperna, för hvilka han har så lysande anlag. Han skulle då varit filosofie doktor för länge sedan.NILS

(med hög, men darrande röst).

Filosofie kandidaten J. Selmer är vald till na~ tionens förste kurator med 20 röster mot 4. (Efter en kort paus, i det han stiger upp:) Mig återstår att tacka för den tid jag åtnjutit nationens förtroende som dess Kurator.

GUNBORG

(kommer hastigt gående öfver golfvet fram till Baron Seth, som hon fattar i armen och utbrister häftigt:)

Kom, låt oss gå härifrån! O, hvilken orättvisa!

NILS.

Sammankomsten är afslutad. (Tar hatten, som stått på bordet, och går hastigt mot dörren till höger, men uppehälles där ett ögonblick af trängseln, då studenterna alla aflägsna sig genom båda dörrarna; många skaka hand med Selmer, men undvika Nils.)

Scen II.

(NILS. B AKON SETH. GUNBORG. SELMER.)

SELMER (slår Nils på axeln).

Det gör mig ledsen, Evald.

NILS.

Tack! Det finnes således ännu någon af mina kamrater, som inte föraktar mig.

SELMER.

Ingen föraktar dig. Och jag hoppas, att du inte tror, att jag intrigerat emot dig eller själf stält mig upp som kandidat emot dig. Men du vet själf, att du just inte arbetat särdeles flitigt på senare tider.NILS

(tungt).

Kan man arbeta utan mål?

SELMER.

Säg snarare: med två motsatta mål.

KILS.

Ja, du har rätt. — Men att ha två motsatta lef-nadsmål — det är nästan lika fruktlöst, som att intet ha; ja, jag tror, det är än mer hopplöst.

SELMER.

Men hvarför kan du då inte en gång besluta dig att på allvar egna dig åt naturvetenskapernas studium ?

NILS.

Därför att jag från barndomen lärt mig att betrakta den presterliga banan som min kallelse, och därför att min far lärt mig att varmt älska detta kall.

SELMER.

Om det är så, hvarför har du inte för länge sedan tagit din teologie-kandidat? Och hvarför tillbringar du en stor del af din tid uppe på fysiologiska institutionen?

NILS

(varmt).

Därför, att naturvetenskapernas studium utöfvar en underlig trollmakt öfver mitt sinne. Då jag ibland stoppat undan naturvetenskaperna —- d. v. s. böckerna och instrumenterna, ja, tankarna med — i skåpet därhemma, — och under några veckor arbetatoförtrutet på att plugga i mig så mycket teologi som möjligt — då gripes jag af

den mest brännande törst, den mest förtärande åtrå: jag gläntar lite, bara lite, lite grand på skåpdörren — och så slänger jag med ens mina teologiska böcker i väggen, riglar min dörr, släpper ned gardinen, tänder lampan och — öppnar skåpdörren på vid gafvel.

SELMER.

Låt den då förbli öppen — jag ber dig — låt den bli öppen! Inte sant, fröken Seth?

GUNBORG.

O, hvad det ändå är hårdt att vara flicka. Hade jag varit en man, så skulle jag stigit upp ibland dem och hållit ett ljungande tal, och jag svarar för, att Xi skulle fått hvarenda röst.

NILS.

Då är jag glad att Xi är flicka.

GUNBORG.

Hur då?

NILS.

Det var nyttigt för mig att få veta mina kamraters verkliga tanke om mig. Jag har varit nog dåraktig att inbilla mig, att jag fortfarande egde deras aktning, fast jag för längesedan upphört att hysa aktning för mig själf.

BARON SETH.

Seså, Xils, hvad är det för ett modlöst prat!

{Selmer tar Seth under armen och går med honom samtalande till bortersta ändan af salen, där de sätta sig vid bordet under ifrigt samtal.)GUNBORG.

Hvad ni ändå är feg. herr Nils!

NILS.

Feg!

GUNBORG.

Ja, är det inte fegt att nöja sig med att missakta sig sjiilf — att inte tvinga sig att förvärfva .sin egen aktning!

NILS

(bittert).

Ni har just inte mycken skonsamhet med andras känslor!

GUNBORG.

Ni män skryta alltid med, att ni ega mer energi än vi flickor. Men har inte jag kämpat mot och besegrat större svårigheter, än dem Ni dukar under för ? Hela min familjs fördomar, mammas tårar och för-tvifian -—

NILS.

Ja, det borde Ni inte berömma. Er af! Tror Ni inte, fröken Gunborg, att det är större att besegra sig själf af kärlek till sina föräldrar, än att bryta •emot sina föräldrar af kärlek till sig själf?

GUNBORG.

Af kärlek till sig själf! Nej, af kärlek till vetenskapen har jag trotsat alla de hinder, som stält sig i min väg, har till och med utsatt mig för åt-löje--NILS (afb rytande).

Uppriktigt sagdt, fröken Gunborg, Xi förtjänar det.

GUNBORG (stampar i golfvet).

Herr Xils!

NILS

(skrattande).

Se! se! En vacker och kvinnlig gest! — Lika mycket, som jag vördar kvinnan, då hon uppträder i mild och ädel värdighet —• —-

O

GUNBORG (af bry tande).

— som Er kusin Gerda, t. ex.

NILS.

Ja, som min kusin Gerda — lika obehaglig förefaller hon mig, dä hon äflas att tillegna sig en manlig

OJ t > o O O

hållning och i narraktig blindhet föraktar sitt köns naturliga egenskaper — —

GUNBORG

(afbrytande).

— — som jag, t. ex.

NILS.

Ja, som Xi, t. ex. (Paus.)

GUNBORG

(mildt).

Har Xi någon skonsamhet med mina känslor,, herr Xils?NILS.

Jag vill inte såra Er, fröken Gunborg. Det är blott, emedan jag anser Er vara alt för god för att förlöjligas af en hop studenter, som jag vill påpeka för Er dc afvägar, hvarför Ni ibland råkar ut.

GUNBORG

(mildt).

Jag är häller inte alls ond på Er, herr Nils. Jag var ju lika stygg mot Er nyss, så att nu ä' vi kvitt. — Det är således inte kvinnans rätt till en högre, vetenskaplig bildning, som Ni bestrider.

NILS.

Nej; men just emedan jag erkänner denna hennes rätt, i vissa fall, så skrattar jag åt Er. Ar det inte löjligt att vara så egenkär, att man tror sig ega rätt att krossa de heligaste band, att trampa naturens lagar under fotterna, att berömma sig af en moders tårar och af andras löje — hvarför — jo, därför att man anser sig vara så snillrik, att vetenskapen inte kan undvara ens medverkan.

GUNBORG.

Detta är bara en af dc ursäkter, hvarmed Ni söker nedtysta Edra samvetskval öfver Er egen obeslutsamhet och feghet. Ja, herr Nils, jag anser, att vetenskapen inte kan undvara min medverkan, Ni i må skratta ät mig, så mycket Ni vill. ilen det är inte därför, att jag tror mig ega något snille — så egenkär är jag verkligen inte — utan därför, att jag tror, att hvarje människa har sin bestämda plats sig anvisad här i verlden, och att just det arbete, som är mis anvisadt, det kan ins^en annan £öra än iag,

O ' it*

ty ingen annan kan vara utrustad med precis samma egenskaper, som jag.NILS.

Ni bedrar Er mycket ; det arbete, som Ni lemnade ogjordt, skidle tusenden kunna göra i Ert ställe, men Era plikter som dotter, dem kan ingen annan fylla

än Ni. (Seth stiger upp och skakar hand med Selmer, som går ut genom dörren till vänster. Seth närmar sig de andra.)

Seen III.

(NILS. SETH. GUNBORG.)

SETH.

Nå, hvad står på? Ni se helt heta ut bägge två. Han I grälat?

GUNBORG

(som några ögonblick stått tankfull, säger plötsligt).

Säg mig, herr Xils, Xi, som är prest — —

SETH

(afbryter).

Hvad nu, jag tror du blir högtidlig.

GUNBORG.

Herr Nils har nyss hållit ett tal för mig om mina dotterliga plikter — du kan väl förstå, att jag inte kan låta honom få sista ordet! Säg mig, om min mor befalde mig att göra något orätt, att — ja, hvad skall jag taga för exempel — att jag, t. ex. skulle mörda Er — vore jag då skyldig att lyda henne?NILS ,

(leende).

Alinej, så radikal är jag inte, att jag skulle fordra det.

GUNBORG.

Men om jag nu tror, att min mor, genom att vilja tvinga mig att afstå från min kallelse, begär af mig en lika stor synd, som att mörda Er — ty det förra vore att mörda mig själf, min egen själ — liar jag då inte rätt att vara henne olydig?

SETH.

Bravo, Gunborg! Där gaf du vår vän en hård nöt att knäcka. Tillämpa nu hennes resonnemang på dig själf, min hedersbror.

NILS.

Det kan jag inte, ty det är endast hennes naiva själftillit, som kan förläna hennes resonnemang ett sken af sanning. Men Xi är i alla fall lycklig, fröken Gunborg, och ehuru jag skrattar åt Er egenkärlek,, så skulle jag kunna vara i stånd att afundas Er. Egde jag Er enthusiasm, Ert självförtroende, skulle jag nu inte stå här som en oduglig man, föraktad af mig själf och af andra, utan jag skulle, — hvem vet? — kanske vara en af dessa lyckliga, som fått blicka in i Guds hemliga rådslut, som fått fröjda sitt öga vid inblicken i Hans härliga verk, och som inte endast själf fått lyfta en flik af den slöja, som döljer sanningens guddomliga anlete, utan äfven fått föra mänskligheten ett steg närmare till detta mål.

SETH.

Ar det som prest eller som naturforskare, du nu talar? Syftar du på den religiösa eller på den vetenskapliga sanningen ?NILS

(varmt).

Det är om vetenskapen, jag talar, ty det är den, som eldar mitt hjärta. (Sorgset:) Men det skall aldrig blifva mig förunnadt att finna sanningen på donna väg, lika litet som på den andra. Min tro som kristen är för svag, min begåfning som vetenskapsman för ringa — jag är ingenting annat än ett uselt mellanting, som inte på något håll ser någon väg öppen.

GUNBORG

(varmt).

Men jag ser en väg öppen — för Er såväl som för mig.

NILS.

För mig — Xi ser — —

GUNBORG.

Jag ser, att blir Xi inte en framstående vetenskapsman, så har Xi på ett oförsvarligt sätt slösat bort Edra gåfvor. (Går raskt ut till höger. Kils ser efter liennc tankfull.)

Scen IT.

(SETH. NILS.)

SETII

(slår lionom på axeln).

En präktig flicka, inte sant, Xils? (Nils står drömmande utån att svara.) Och så eger hon en rätt vacker förmögenhet dessutom.

NILS

(ännu tankspridd).

An se’n?SETir.

Ån se’n! Jo. se’n skulle hon möjligen kunna bli din hustru, och sen skulle du, utån penninge-bekymmer, kunna fortsätta dina studier.

NILS

(uppvaknande).

År det din mening, att jag skulle sälja mig? Så djupt har jag dock ännu inte sjunkit i aktning för mig själf.

SETII.

Hvarför begagna ett så fult ord! Jag kan inte sc, hvarför du inte skulle kunna tycka om Gunborg.

NILS

(tar hastigt fram ur sin plånbok ett porträtt, som han lägger p;t bordet framför Seth).

Vet du, hvems porträtt detta är?

SETH.

Din lilla kusin! Nå, hvad hör det hit?

NILS.

Det är min fästmö.

SETH.

Ah, tala inte om de där barnsligheterna!

NILS.

Ja, du kan kalla det barnsligheter, om du vill, ty liksom jag från barndomen är bestämd för det

2prestcrliga kallet, så äro också min fostersyster och i a g snart sagdt från vaggan bestämda för hvarandra.

•J O c cc

SETH.

-Ja, älskar du inte licnne mer än du älskar —

NILS (afb rytande).

Min lefnadsbana har min far valt för mig, men henne har jag själf valt.

SETH.

Nåja, men de där barnkammar-förbindelserna hålla sällan i sig, då det gäller att på allvar välja sig en hustru. Om ni också lekte »Pappa, mamma och barn», då ni gingo i kolt, så är det väl inte därför sagdt, att du vid mogen ålder väljer till din hustru en flicka, vid hvilken du, så vidt jag kunnat märka, är fästad mer som vid en syster än en brud.

NILS

(leende).

Jaså, det har du trott dig märka. Jag har inte

7 C Ö

på de senare åren talat med henne om min kärlek, därför att jag ansåg det ovärdigt, innan jag slutat min kurs. Jag är inte svärmisk, inte passionerad i mitt umgänge med henne, det har du sett. Men har clu också sett in i mitt hjärta?

SETH

(föraktligt).

Ahja, jag' vet, hon sammanhänger med dina prest-fantasier. Men slår du dem ur hågen, så löses också det band, som binder dig vid henne. Hon är klippt ochskuren till prestliustru. men du får förlåta mig, om jag tror, att hon är alt för ensidig, alt för litet utrustad å hufvudets vägnar, för att passa till hustru åt en vetenskapsman. Gunborg däremot — —

NILS

(häftigt).

Tala inte med mig om Gunborg! Mitt blod kommer alltid i kokning, så fort jag ser hennes själfkära min och hör hennes barnsligt egenkära prat. (Mildare) Och Gerda återigen — jag behöfver bara låta min tanke dröja hos henne, för att genast en stilla frid skall smyga sig öfver mitt sinne. Hon står alltid för mig som ett högre väsende, höjd öfver all jordisk strid och äflan. Oaktadt den ensidighet, den enfald, som du förebrår henne, ser jag dock upp till henne nästan med vördnad — en sådan öfverlägsenhet får hon genom sin sanna själsadel och sin nästan sublima trosstyrka.

SETH.

Minsann blir du inte sublim, du också. Ja, jag säger bara iao-, Gud bevare mig från sådana änglar!

o O O' O O

Scen V.

(De form. LUNDBERG kommer in.)

LUNDBERG.

Nå, det var bra, att du ännu var kvar här, Evald. Jag vill gärna tala ett ord med dig.

NILS.

Jag står till din tjänst.LUNDBERG

(tveksam).

Det är mycket ledsamt, men —jag ser mig nödsakad att påminna dig, att du lofvat betala min fordran redan i förra veckan.

NILS.

Men du sade mig ju, att det gärna kunde få anstå så länge.

LUNDBERG.

Ja, det är möjligt, att jag sade det. Men nu faller det sig lite olägligt för mig.

NILS.

Verkligen! Och jag såg likväl, då jag var på posten i går, att du hade ett rek. där.

LUNDBERG

(generad).

Det må vara. Men — —

NILS

(slår honom på axeln).

Det är första gången, du nekar att hjälpa en kamrat! Ar jag värd en sådan missaktning?

LUNDBERG

(skarpt).

Du får förlåta mig, om jag hällre hjälper dem, som inte smäda religionen.

NILS.

Smäda religionen! Har jag gjort detta?LUNDBERG.

Det bör du bäst veta själf. Du liar yttrat hånfulla anmärkningar om hela den teologiska fakulteten, och åtskilliga anstötliga yttranden af dig äro nu i svang här och ha väckt ett högst obehagligt uppseende. Jag har till och med hört, att professor Ekman skrifvit till din far därom.

NILS

(förkrossad).

Till min far!

LUNDBERG.

Du bör häraf finna, att du och jag inte vidare kunna ha med hvarandra att göra. (I det han går.-) Jag är hemma i morgon mellan 9 och 10.

Scen VI.

(NILS. SETH.)

SETII.

Nå, hur skall du nu reda dina affärer, min kära bror?

NILS

(grubblande).

Min far! min stackars far!

SETH.

Det blir ingen annan råd, än att du får bekväma din stolthet till att taga ett nytt lån af mig.NILS

(kort).

Nej.

SETH.

Men det är ju rent af barnsligt. Då du vet, hur god råd jag liar, och hvilken uppriktig vän, jag är.

NILS.

Hur uppriktig vän, du än är, finnes det dock en punkt, där du aldrig kan förstå mig. Du kan inte fatta, hur gränslöst jag lidit och känt mig förödmjukad af medvetandet att ha fört min far bakom ljuset och skuldsatt mig utan hans vetskap. (Står dystert grubblande med armarna i kors.)

Scen YII.

(De förra. GUNBORG-.)

GUNBORG (från höger).

A' ni ännu kvar här? Då jag kom hem, låg ett bref från min mor på bordet.

SETH.

Nå?

GUNBORG,

Det rör herr Nils.

NILS.

Ar det om min informatorsplats? ATill Er mor anförtro sina yngsta söner i min vård under nästa termin ?
GUNBORG.

Hör, jag- skall läsa upp för Er, livad hon skrifver.

(Läser ur ett bref, som hon tar upp ur fickan:) »bäg heiT Xlls

Evald, att jag inte kan antaga honom som informator för mina gossar under deras vistelse vid universitetet. Jag gjorde i går ett besök i prostgården hos hans föräldrar, och fadren sade mig då, att han på grund af underrättelser, som han fått om sin son, inte kunde rekommendera honom såsom ledare för två omogna ynglingar. Du kan gärna också säga honom, att det

J O .© . . © fC 7

gör mig innerligt ondt om hans af mig så högt värderade far, som jag fann djupt bedröfvad och upprörd».

NILS

(med en otålig rörelse).

Tack,- ni behöfver inte läsa mer. (Dystert) Äfven den utsigten stängd!

O O

SETII.

Men din far är då också ett riktigt tjurhufvud. Hur kunde han gifva sig till — —

NILS (afb rytande).

Min far är en rättrådig, samvetsgrann man, som låter plikten tala med högre röst än känslan. Han är sträng, det är sant, men i främsta rummet är lian dock omutligt sträng mot sig själf. (Förtvifladt) Och jag har nu -gjort honom den sorgen att smäda den religion, hvartill han uppfostrat mig, och som jag själf en gång så varmt älskat. Hvilken from yngling var jag inte! Hur varmt svärmade jag inte för religionen, hur skönt och härligt ansåg jag inte det kall vara, till hvilket jag var bestämd! Men sedan jag kommit till universitetet och börjat studerateologi — då har själfva kärnan alt mer undflytt mig, och bara skalet har stannat i min hand.

GUNBORG.

Så kasta då bort skalet, genast, utan dröjsmål! Hvad skall Ni med det att göra?

NILS.

Vid 30 års ålder kastar man inte bort, hvad man användt hela sitt lif för att finna, äfven om man skulle göra den sorgliga erfarenheten, att hvad man sökt och funnit ej förslår att mätta ens hunger med. Nej, nej, ett menniskolif är alt för kort, för att man skulle våga att kasta bort de 30 första åren af sitt lif.

GUNBORG.

Ni tycker således, att det är bättre att kasta bort de 30 senare!

Scen VIII.

(De förra, sedan fru EYALD.)

EN STUDENT (tittar i dörren till höger).

Jaså, det är ingen annan härinne. Nå då kan hon gärna Stiga in. (Nils stur försjunken i sig själf och hör honom ej.)

SETH.

Hvem?

STUDENTEN.

Ett fruntimmer, som frågar efter Evald. Men hon ville inte gå in, om han inte var ensam, (öppnai

dörren till höger; fru Evald stiger in, studenten går.)FRU EVALD

(närmar sig Nils, som ej ser henne).

Nils!

NILS (med ett utrop).

Min mor! (Omfamnar henne häftigt)

FRU EVALD.

Träffar jag dig då ändtligen, min kära Nils! Jag har suttit på din kammare och väntat på dig snart en timme. Men nu kunde jag inte längre be-herska min otålighet, utan måste söka dig här!

NILS.

Ar du ensam? År inte pappa, eller — —

FRU EVALD.

Nej, din far är inte med. Jag har rest ensam hit för att få träffa dig. (Till de andra.) Förlåt mig, jag har inte sett Nils på så länge, att jag glömmer alt annat vid åsynen af honom. Jag kan hälsa från er mor. Hon var hos oss

dagen, innan jag reste.

GUNBORG.

Tack! Hur mår Gerda?

FRU EVALD.

Tack, bra.

SETH.

Nu kunna vi få framföra hälsningar från er och tala om, att Ni är lyckligt framkommen. Yi resa hem i morgon.FRU EVALD.

Och du, Xils?

NILS

(kort).

Jag kan inte resa ännu!

GUNBORG (till Seth).

Kom nu! (Till fru E. i det hon niger tillafsked:) I morgon bittida komma vi upp på afskedsvisit, om vi få. (Lågt till Nils:) Var öfvcrtygad om, att jag skall hälsa Gerda, mycket, mycket hjärtligt. (Seth och Gunborg gå.)

Scen IX.

(NILS. Fru EVALD.)

FRU EVALD.

Xils, hvarför kan du inte resa hem ännu? Ar du färdig —- o säg, Xils, är det möjligt, att du är färdig att taga examen?

C O

KILS.

Att taga examen! Nej, ty värr, långt därifrån.

FRU EVALD.

Det tro de alla där hemma. Dina korta bref i vinter tro de ha sin grund däri, att du håller på att tentera — de tro, att du ville öfverraska oss alla med att komma hem nu till Jul som teologie kandidat. Din far ville inte ens tillåta mig att resa nu, emedan lian fruktade, att jag skulle komma och störa dig midt uppi examen.NILS

(tankfull).

De tro, att jag kommer liem som teologie kandidat! Stackars Gerda, stackars min far!

FRU EVALD.

Det är således ett misstag alt samman! Du har inte börjat tentera?

NILS.

Xej, nej, jag har åter ödat bort ett år utan nytta.

FRU EVALD

(med en suck af lättnad).

Det gläder mig innerligt, Xils! Jag kan inte beskrifva, hur jag fruktade att finna deras förhoppningar förverkligade.

O O

NILS

(förundrad). '

Det gläder dig, att jag — —

FRU EVALD.

Ännu tillhör du således dig själf. Xils, du får inte komma hem nu till jul.

NILS.

Inte komma hem!

FRU EVALD.

Xej, du får det inte. Stanna borta från ditt hems farliga inflytande ännu några år!NILS.

Men, min mor — —

FRU EVALD

Hvarför vill du så gärna komma hem? Inte kan du längta till detta otrefliga, disharmoniska hem, öfver hvilket din mor aldrig förmått att sprida en fläkt af lycka.

NILS.

Tala inte så! Jag längtar efter min far, som jag nu inte sett på två år, jag längtar efter Gerda.

FRU EVALD.

Din far och Gerda! Ja just de båda är det, som du inte ännu får träffa. Akta dig, akta dig för dem, Nils! De skola binda din frihet med starkare band, än om du kastades innanför tjocka fängelsemurar.

NILS.

Du talar ett så underligt språk ibland.

FRU EVALD (häftigt).

Vet du då inte, hvad de vilja dig? Vet du inte, att de vilja förkväfva dina anlag, klippa dina vingar och draga dig ned till sin egen, trånga verld. Frukta dem, Nils, ty kommer du åter under deras inflytande, så skall du snart sitta som pastor vid någon liten församling med en hustru att försörja, och du skall aldrig lyfta det lätta förhänge, som skiljer dig från en lycklig, en lysande framtid som forskare i naturens vida rike. Akta dig, säger jag, tyförhänget är så genomskinligt, att du skall kunna se den verld, som kunde varit din, och du skall ändå aldrig, aldrig nå den.

NILS

(skakad).

Kom, låt oss gå här ifrån, min mor! Nu blir du så exalterad.

FRU EVALD.

Nej, nej! låt mig tala till punkt, innan vi gå. Se, nu är jag lugn igen. Sitt bara ned ett ögonblick. — Ser du, Nils, så länge du ännu inte har tagit din examen, inte har någon prestsyssla och inte någon hustru, så länge kan jag ännu hoppas, att ditt själfed vetande skall vakna, så att du inser din rätta kallelse i lifvet. Därför är det också min högsta önskan, att du skall stanna i Upsala så länge som möjligt, och jag hoppas, du skall få penningar ännu ett par år.

NILS.

Min far blef då inte missnöjd, därför att jag nu åter begärde penningar?

FRU EVALD (tar upp en plånbok ocli visar en sedel).

Se här, jag har dem med mig!

NILS.

Femhundra riksdaler! O, jag blygs att taga emot så mycket, då jag vet, hur små inkomster han har. Men blef han verkligen inte missnöjd?

FRU EVALD.

Låt oss nu inte tala om det. Kom nu, så gå vi härifrån. (Stiger upp.)SILS

(håller henne kvar).

Dölj ingenting för mig! Du är blek, du har magrat på dessa två åren. Du liar aldrig besvarat mina frågor i nästan hvart enda bref, om min far är mycket missnöjd med mig. Ilan måste tro mig vara en slösare, en rumlare kanske. Eller har du sagt honom alt? Vet han, att det är för inköp af böcker och instrumenter, som jag användt så mycket penningar? Ja, nu ser jag det på dig, du har berättat alt.

FRU EVALD (vill slita sig ifrån honom).

Xej, nej; det är inte det, inte det.

NILS.

Xu döljer du något för mig, min mor.

l'RV EVALD.

Döljer något. — o, min kära Xils, om jag skulle afslöja för dig alt det bittra, sorgliga, som jag döljer inom mig!

NILS

(släpper henne och säger sorgset).

Inte häller mot mig vill du således längre vara uppriktig. Jag ger dig mitt förtroende i alt, men du ger mig intet till baka! Kom, nu kunna vi gärna gå.

FRU EVALD (kämpar med sig själf).

Xils — nej — jo —- nej, jag vill inte längre föra dig bakom ljuset. Hör mig, Xils, hör en stackars förtviflad mors bekännelse. Din far är fullkomligtokunnig om, att du någonsin begärt mer understöd, än den årliga summa, han en gång anslagit åt dig.

CJ ' cTj c o <_j

NILS.

Hur är det möjligt? Hvarifrån komma då dessa penningar?

FRU EVALD.

De äro en enskildt gåfva af mig.

NILS.

Af dig, och utan min fars vetskap?

FRU EVALD.

Du vet att jag en gång fått till skänks af din far några värdepapper. Jag har sålt dem och skickat dig en del däraf för hvarje gång, du begärt penningar.

NILS.

Och detta har du gjort i hemlighet för min far?

FRU EVALD.

Tror du, jag ville utsätta mig för att höra hans bittra ord, om hur du svikit hans förhoppningar?

NILS.

O, min mor, vi stå vid en farlig afgrund, du och jag. Yi äro på väg att för alltid och ohjälpligt bryta med honom, som dock älskar oss båda så högt. Vi ha kränkt honom djupt genom vår bristande uppriktighet mot honom, och taga vi ett enda steg till på den orätta väg, vi beträdt, så kunna vi aldrigvända åter. Från i dag måste det vara slut med min olycksaliga vacklr.n mellan plikt och böjelse. Jag lemnar nu universitetet för alltid, vi bekänna båda alt för min far, och jag stannar hos honom som hans pastorsadjunkt, till dess jag kan få någon annan plats.

FRU EVALD.

Och du öfvergcr den lefnadsbana, för hvilken du af naturen är ämnad — blir en af dessa stackars andliga krymplingar, som äro tiofaldt mer att beklaga, än den blinde eller puckelryggige — detta, som jag fruktat mest af alt för dig — och det är min skuld — o, haf barmhertighet med mig, Nils!

NILS

(häftigt).

Kom nu, kom nu, låt oss gå härifrån!

FRU EVALD (starkt).

Så återstår då endast en enda utväg.

NILS

(studsar).

Hvad menar du?

FRU EVALD.

En enda utväg återstår ännu! Har du någonsin sett mig, då jag ligger på min kammare och beder, Nils?

NILS.

Nej.FRU EVALD.

Då jag beder, blir jag så ödmjuk, så stormande, att jag skulle kunna rifva himlen ned till jorden med kraften af min bön. Så skall jag hedja din far, Xils, bedja honom för ditt lifs lycka.

NILS

(skakad).

Ja, ja!

(Ridån faller hastigt.)

AXDEA AKTEN.

(En tarflig, gammaldags möblerad matsal hos Prosten

Ev alds.)

Scen I.

(GERDA, ANNA. GERDA står vid bordet midt på golfvet och stryker gardiner, enkelt klädd och med ett stort hvitt förkläde; ANNA står bredvid och ser på hennes arbete. En lampa brinner på bordet.)

ANNA.

Ack, Gerda, kan inte jag få stryka åtminstone en gardin.

GERDA.

Du! Sådant arbete brukar just inte vara i din smak.ANNA.

Nej, men jag vill göra något för Nils, jag också. Du är så egoistisk, ty au vill, att han bara skall tacka dig för allting. Om han tänker i sitt sinne: »den där Anna, hon gör då aldrig någon nytta», det bryr du dig lite om, bara han på samma gång säger: »hvad skulle vi ta oss till, om vi inte hade Gerda!»

GERDA

(sorgset).

Åh, det säger han nog inte.

7 <-> o

ANNA.

Inte! Liksom du inte hade hört honom säga det hundra gånger (haifgråtande). Söta, snälla, goda Gerda, kan jag inte få stryka den ena gardinen, bara en enda!

GERDA.

Du kan ju inte stryka, söta Anna. ilen var inte ledsen, du skall nog få göra något för Nils, du också. Ser du, jag har tänkt på, att då nu Nils stannar hemma en längre tid, så är alt hans rum bra litet och tarfligt. livad säger du, om du och jag skulle lemna honom vårt rum också och öppna dörren emellan de båda rummen?

ANNA.

Men hvar skulle vi bo då?

GERDA.

Jo, vi kunde mycket väl bo på äppelkammaren så länge. Du vet, att vi ingen frukt ha fått i år, och om du och jag hjälptes åt och målade öfver väg-garna mod litet vattenfärg, så skulle du få se, att där blefve rätt trefiigt.

ANNA.

Ack, hvad du alltid hittar på bra! Och så skall jag hänga upp hos Xils min nya, vackra bokhylla och sätta min granna myrten i hans fönster.

GERDA

(lifligt).

Xej, inte din myrten.

ANNA

(förvånad).

Hvarför inte det?

GERDA

(tvekande).

Jo — det vill säga — om du talar om, att det är din myrten.

Scen n.

(De förra. PROSTEN EVALD.)

PROSTEN.

(Kommer från vänster. Till Gerda).

Hvad har du för dig?

GERDA.

Jag stryker gardiner till Xils' rum.

PROSTEN

(tvekande).

Jaså. Jaha. Hm! Bry dig inte om det, ty jag ämnar låta Xils få mitt rum.ANNA..

Morbrors rum!

PROSTEN

(kort).

Jaha! Se här, stoppa min pipa du, min pulla!

(Anna lyder.)

GERDA.

Men, lilla morbror, inte far du lemna ditt rum.

PROSTEN

(kort).

Får jag inte! Ar det ni, flickungar, som ska bestämma det!

GERDA

(sätter ifrån sig strykjärnet, går till prosten och lägger sin hand på hans axel).

Se, morbror, livad du ändå håller mycket af Nils! Du är mycket mer svag för honom, än du själf tror! Ditt rum, som du nu haft orubbadt i 20 år! Hvarför skall du alltid låtsa, som om du vore missnöjd med honom, då du ändå i grunden — —

PROSTEN (otåligt af bry tan de).

Seså, seså! Det är då också märkvärdigt, hvad ni straxt ä' färdiga att göra väsen af ingenting! Jag ämnar fiytta ned på expeditions-rummet i flygeln, därför att jag där kan vara mer ostörd, det är hela saken. Här uppe i rummen är det ju ett tissel och

tassel och spring och ---— (vänder sig tvärt till Anna

och säger skarpt) Nå, har du inte slutat än?ANNA.

Jo, morbror lille, nu är pipan i ordning, (näcker honom den.)

PROSTEN.

Godt! Sätt nu ett ljus i fönstret, sä att det lyser öfver trädgårdsgången. Jag ämnar promenera där en stund.

ANNA

(tar honom under armen).

Får jag följa mccl?

PROSTEN

(kort).

Nej tack, jag liar för mycket att tänka på för att höra på ditt Snatter. (Vänder sig plötsligt om till henne och säger i förändrad ton, i det han tar henne under hakan:)

En annan gång vill jag gärna höra på ditt fogel-kvitter, min pulla. Men i afton får du inte räkna strängt med gamle morbror, om han är lite kort för hufvudet. (Går ut i fonden.)

Seen.III.

(GERDA. ANNA.)

GERDA

(öppnar fönsterluckorna, drar omsorgsfullt undan gardinen och sätter ljus i fönstret).

ANNA.

Hvarför är morbror alltid vid så dåligt lynne nu för tiden?GERDA.

Dåligt lynne! Så skall du inte uttrycka dig, Anna lilla. Han är orolig för Xils, men bara lian kommer liem, skall du få se, det blir helt annat.

ANNA.

Har Xils tagit sin examen, när han nu kommer hem ?

GERDA.

Det har han säkert.

ANNA.

Och skall han nu bli morbrors adjunkt?

GERDA.

Ja, till att börja med. ilen då han tagit så hög examen, får han nog snart ett pastorat.

ANNA.

Ska ni gifta er då?

GERDA

(bestört).

Xej, Anna, så du talar! Om du någonsin säger så, så att Xils hör det!

ANNA.

Men du har ju själf berättat mig — — —

GERDA (half gråtande).

Det är bra obcskedligt af dig!ANNA (djupt förundrad).

Håller du då inte lika mycket af Xils nu som förr?

GERDA..

Jo, det måtte du völ veta!

ANKA

(ifrigt).

Xehej, det gör dvi inte, det gör du bestämdt inte. Förr talade du jämt med mig om honom, och då vi voro ensamma på vårt rum, kysste du hans porträtt och hans bref, och du sade, att det fanns ingen i hela verlden, som du höll så mycket af som honom. Fy Gerda, det är riktigt fult af dig att vara så ombytlig! Jag skall tala om för Xils, då han kommer hem, att du inte längre bryr dig om honom, det skall jag bestämdt göra.

GERDA

(häftigt).

Det får du into.

ANKA.

Inte får jag säga. att du håller af honom, och inte, att du inte håller af honom. Hvad får jag-säga då?

GERDA.

Du får inte säga något alls om mig! Du är verkligen alldeles för frispråkig, Anna! Det passar inte alls för ett barn, som du, att —--

ANNA

(ger plötsligt till ett rop, i det hon förskräckt tittar mot fönstret).GERDA.

Hvad är det?

ANNA

(förskrämd).

Stiing luckan! Stäng, stäng, stäng! Det var cn karl, som lade ansigtet mot rutan.

GERDA

(leende).

Kära x\nna, det var väl morbror.

Scen IV.

(De förra. NILS.)

NILS (från fonden).

Skrämde jag er?

ANNA

(springer jublande i hans famn).

GERDA

(rycker hastigt af sig förklädet och slätar håret med händerna).

Nils, var det du ? (Går långsamt med sänkt hufvud emot honom.)

NILS.

Gerda! Min lilla kära Gerda! (Kysser bida hennes händer.)

GERDA.

Hvar kommer du ifrån ? Och hvarför har du inte ekrifvit? Vi väntade dig inte ännu på, flera dar. Och hvar är tant?NILS.

Mamma gick direkto upp på sitt rum för att lägga af sig reskluderna. Under tiden smög jag mig rundt kring huset och ned i trädgården, ty jag hade sett från vägen, att det lyste i salsfönstret. Förlåt mig, Gerda, men jag längtade så att få kasta en blick in i mitt kära hem, innan jag själf trädde inom dess tröskel för att störa dess frid.

GERDA.

Xils, så du talar!

NILS.

Och jag blef belönad för min möda. Mitt hjärta värmdes så underligt, medan jag stod där ute i snön och kölden

och mörkret och blickade in hit, där det såg så ljust och varmt och fridfullt ut. — Jag saknade bara Pappa. Hvar är han?

ANNA.

Såg du inte honom i trädgården?

Scen V.

(De förra. FRU EVALD.)

FRU EVALD (kommer från vänster; hälsar kallt på flickorna).

Xils, din far lär vara ute. Skulle du inte kanske gå efter honom?

ANNA (springer till fönstret).

Jag skall vinka med ljuset, så kommer han nog.Scen Yl.

(De förra. PROSTEK från fonden.)

PROSTEN

(kommer lifligt in. Under det han talar, gå Gerda och Anna ut till vänster med stryksakerna och komma straxt igen).

Jaså, ni äro redan hemma! Jag hörde, att det åkte, men jag kunde väl inte ana, att ni skulle komma utan att skrifva. (Kysser stelt fru Evald på pannan, omfamnar därefter Nils hjärtligt och talar med rörd stämma:) Min

käre, käre son! Så att jag nu har dig hemma igen! Det har alt varit långa år, må du tro, dessa sista, då jag ingen gång fått se dig! Men nu har du ju lcmnat universitetet för alltid? Inte sant?

NILS

(sorgset).

Jo, min far.

1'liOSTEN.

l)u har inte låtit höra af dig ofta i vinter, ilen jag förstod nog orsaken till din tystnad. Din mor ensam har visst vetat hvad du förehade, ty hon har svartsjukt gömt undan dina bref. Xå, flickor, ska’ ni inte gratulera honom. Gerda, du får lof att brygga en riktigt god bål, så att vi få dricka en skål för vår teologie kandidat.

NILS.

Xej, nej, min far! Hör mig — — —

Hvad!

PROSTEN

(bestört).NILS

(med ansträngning).

Jag liar inte tagit examen.

PROSTEN.

Du liar inte — — — du liar inte tagit examen. (Med våldsam häftighet) Pojke, liar du blifvit kuggad ?

NILS.

Xej, därför liar jag inte utsatt mig.

PROSTEN (som förut).

Gå genast ut ur rummet, flickor. Hvad stån i här för! Ska inte flickor ha annat att bestyra än att Stå så här sysslolösa! (Anna går hastigt och förskräckt ut till vänster. Gerda närmar sig långsamt dörren och ser tvekande på Nils.)

GERDA

(knäpper händerna och säger med af ångest darrande röst).

Nej morbror, jag stannar.

NILS.

Ja, stanna Gerda, du skall höra alt. (Lägger armarna i kors öfver bröstet och står under hela det följande orörlig med sänkt hufvud.)

PROSTEN (talar under stigande häftighet).

Ja, om du nödvändigt vill förödmjukas inför flickan, så skyll dig själf. Men tro inte, att jag för hennes skull kommer att skona dig. Jag har haft öfverseende med dig ända hittills, men nu är det hög tid, att du får höra sanningen. Du har alt sedandin barndom gjort mig bekymmer genom din bristande flit och ihärdighet. Du var under hela din skoltid alltid den sämste i klassen, men jag tröstade mig med, att då du kom till akademin, skulle din ambition vakna. 1 tio år har du nu legat vid universitetet, och jag har ändå inte gjort dig någon förebråelse. Och kommer du vid 30 års ålder och säger mig, att alt mitt tålamod, alt mitt hopp, alt hvad jag af mina ringa medel uppoffrat på dina studier, har varit förgäfves. (Vänder sig häftigt till fru Evald.) Och hvad säger du om detta, Margareta? Hvad säger du om din son, som du alltid ansett ha så utmärkta anlag, som var för god att gå sin faders väg och nöja sig med pastoralexamen?

FRU EVALI)

(starkt).

Jag säger, att det är du själf, som är skulden till alt. Hur vågade du handla så egenmäktigt med vårt barns fria, odödliga själ? Hur vågade du utpeka för honom hans kall i lifvet, leda hans unga vilja efter din nyck, och utan att egna hans naturanlag den minsta uppmärksamhet?

PROSTEN (i högsta förvåning).

Hvad menar du ? År det inte just du, som, i motsats till alla andra, påstått, att han hade anlag för studier! Och har jag inte låtit honom följa den väg, du utpekat för honom? Nå, hvarför svarar du mig inte ?

FRU EVALD (kallt).

Därför, att du nit är alt för häftig, för att fördomsfritt kunna höra, hvad jag kan ha att säga dig.TRÖSTEN.

Ja, det förstås, så är det alltid. Du finner alltid någon ursäkt för att kunna slippa att tala uppriktigt med mig. Xils, kanske du skulle vilja vara af den godheten att upplysa mig om, hvad din mor menar. Hvilka äro de lysande anlag, hvarigenom du på en annan väg skulle utmärkt dig så?

NILS.

Inga, min far; Xi har rätt, jag har inga utmärkta anlag.

PROSTEN (häftigt uprörd).

Tvetydiga svar, hvart jag vänder mig. I neken att- gifva mig ert förtroende. Xåväl, så gan er egen väg, jag skall inte vidare besvära er. (Går häftigt mot dör-ren till vänster.)

NILS

(häjdar honom och fattar hans händer).

Hör mig, hör mig, min far! Min mor och jag hafva kommit hem i dag i afsigt att gifva dig hela vårt förtroende.

PItOSTEN

(bittert).

Din mor har beslutat att gifva mig sitt förtroende! Det låter otroligt.

NILS.

Hör mig nu, min far, försök att höra mig med lugn. Då jag först kom till universitetet, kände jag ännu ingen bestämd kallelse, och jag egnade mig därför utån tvekan åt den väg, du från barndomen lärt mig att älska. Men sä småningom började deteologiska studierna att blifva mig motbjudande, och en aning genomfor mig, att iag egentligen var ämnad

Cj ~ J C O ~

till något helt annat. Jag tillbakavisade dock alltjämt denna tanke och talade därom med ingen. Men för hvart år blef naturvetenskapernas studium, som alt sedan min barndom intresserat mig, alt kärare för mig och inkräktade mer och mer på min tid. Sedan två år vet min mor hvilken strid, som pågått inom mig. Hon har sökt förmå mig att med ens afbrvta mina teologiska studier, men jag har ej varit tillräckligt säker på min kallelse, för att våga taga ett så afgörande steg, och därför har jag ej velat oroa dig med att meddela dig min tvekan, då jag visste, hvilken sorg jag därmed skulle förorsaka dig.

PROSTEN.

En skön bekännelse, i sanning! Medan du inbillade mig, att du läste på teologie kandidaten, använde du de medel, jag för detta ändamål gaf dig, till ett helt annat studium. Och i två år har din mor varit med om denna vackra komplott. Det är ju ganska hedrande.

GF.RDA (fattar hans arm).

Älskade morbror, nu blir du så häftig. Vore det inte bättre, om du lät Xils tala, tills han förklarat alt.

PROSTEN (lugnare, men med stor bitterhet).

Ar det då så underligt, om jag blir häftig? Har jag förtjänat att på detta sätt uteslutas både ur min hustrus och min sons förtroende?

FRU EVALD.

Du har kanske inte förtjänat det, men du är dock själf skulden därtill. Du har alltid bemött din sonmed en sådan stränghet, att du alt från hans barndom skrämt hans förtroende ifrån dig.

PROSTEN.

Och du, Margareta, har jag också från början skrämt dig ifrån mig? Sökte jag inte, då vi först blefvo gifta, på alt sätt att vinna ditt förtroende | Bekämpade jag inte mitt sträfva, häftiga lynne och blef mild som en kvinna för att vinna dig? Men såg du någonsin dessa mina bemödanden, o-ick du mig

W -| . f-, ' ö O

någonsin ett enda steg till mötes ?

FRU EVALD

(kallt).

Skälet härtill känner du så väl, att du borde inte förebrå mig det.

o

PROSTEN.

Ja, jag vet, att jag begick ett stort fel, då jag mottog din hand, fast du sade mig, att ditt hjärta inte följde med. Men sökte jag inte sedan att försona detta fel? Och var det väl så underligt, om jag trodde, att min innerliga

kärlek slutligen skulle lyckas att besegra din köld. Det är i sanning sällsynt, att en kvinna inte så småningom lär att älska sin make och sitt barns fader, då denne gör alt i verlden för att vinna hennes hjärta.

FRU EVALD (häftigt upprörd).

Jag ber dig, låt oss inte tala om detta! I trettio år har jag tegat, hvarför vill du då tvinga mig att nu tala?

PROSTEN.

Jo, ty nu är stunden kommen. Du och min son hafva begått ett bedrägeri emot mig, och I skolen,vid Gud, stå till svars härför. .Tag har tåligt burit den brist pa förtroende, ni alltid visat mig, men detta är en alt för öppen missaktning, för att jag skulle kunna finna mig däri. Du har tegat i 30 år, säger du. Ja, så mycket större skäl är det då, att du nu ändtligen talar.

Fitr EVALD

(drar ett djupt andetag).

Så må det då i Guds namn ske! Ja, jag skall tala; men kom ihåg, att det är du själf, som tvingat mig därtill. Du frågar mig, hvarför du inte lyckats vinna min kärlek, Oaktadt do bemödanden du gjort därför. Jag trodde, att du visste skälet. Du kunde inte vinna min kärlek, därför att du förkväfde mitt bättre jag, du kämpade i dåraktig svartsjuka emot utvecklingen af de gåfvor, som Gud nedlagt hos mig. Du såg, att jag var ämnad till något mer än en vanlig kvinna, och din fåfänga kände sig sårad däraf, att din hustru hade en starkare och rikare utrustad ande än du själf. Du ville, att din unga hustru skulle vara ett vax i dina händer, skulle blicka upp till dig och beundra dig i alt. Det var detta, som

Ö . ' , s?. ,

vände mitt hjärta ifrån dig, det var detta, som frestade mig att löna din kärlek med bitterhet, till dess slutligen äfven du blef bitter och kall emot mig. Men i ett fall har du emellertid lyckats, du har för-kväft de anlag, som voro nedlagda hos mig, du har gjort mig till en i andligt afseende stympad varelse.

(Lång paus.)

FRU EVALD.

Men alt detta kunde jag förlåta dig, jag kunde ännu lära att älska dig, den bitterhet, jag gömt i mitt hjärta i 30 år, kunde ännu förvandlas i en kärlek, som vore mer värd än ungdomens brinnande, flämtande låga, — — om du blott — om du — —PROSTEN (räcker armarna emot henne'.

I dag tror iao- du kommer mis närmare än någon-

o •' o o c

sm förr, Margareta.

FRU EVALD

(starkt).

Ja, om du i dag beviljar min bön — då liar du vunnit mig för alltid. Har jag någonsin förr bönfallit dig om en ynnest?

PROSTEN.

Nej det vet Gud, att du aldrig gjort.

FRU EVALl).

Men i dag bönfaller jag dig, Evald, jag bönfaller dig vid alt, livad du aktar dyrt oeli heligt — gxf Nils ditt tillstånd att beträda den bana, dit lians anlag peka — sök inte att tvinga honom in på en väg, för hvilken lian inte passar!

PROSTEN

(mörknar).

Nils är myndig själf, lian behöfver inte mitt tillstånd, och jag har ingen makt att tvinga lionom.

FRU EVALD.

Men hans sonliga lydnad och kärlek tvinga honom ! Säg honom, att han har din rikaste välsignelse, hvad väg han än vill gå. — Säg honom, att du aldrig i ditt hjärta skall förebrå honom dc år, han har forspilt — att du aldrig skall förebrå honom, att han svek ditt käraste hopp! O, fatta mod att göra dettaoffer af din egenvilja! — för ha i skull, för din egen skull, för min skull!

FROSTEN (häftigt upprörd).

Xils har i dag visat mig, att han inte bryr sig så mycket om mina önskningar. Gjorde han det, hade han inte efter 10 års vistelse vid akademin gjort mig den sorgen att komma hem, utan att ha tagit examen. Vill han godtgöra, hvad han genom sin bristande energi och sin bristande uppriktighet brutit emot mig, så finnes endast ett sätt att göra detta.

FRU EVALD (tonlöst).

Detta är således ditt svar på min första bön till

dig.

PROSTEN (häftigt upprörd).

Jag kan inte hjälpa det. Jag skulle inte vara uppriktig, om jag svarade på annat sätt.

FRU EVALD (som förut).

Så har du på denna enda timme omintetgjort, hvad du i 30 år sträfvat efter. Så är jag för alltid

förlorad för dig. (Går långsamt med sänkt hufvud ut ur rummet genom dörren till vänster. Prosten ser förtviflad efter henne).

Scen VII.

(De förra utom fru EYALD.)

PROSTEN

(doft).

Där föll mitt sista hopp i grus. (Sjunker ned på en

stol).GERDA

(skyndar fram till honom).

Morbror, du har ju oss, du har ju Xils, som innerligt iilskar dig. Käre, snälle Morbror, var inte ledsen, du skall fä se, alt blir nog bra en gång!

(Xils står afsides från de andra i stark inre kamp.;

Scen VIII.

(De förra. ANNA.)

ANNA

(kommer hastigt från fonden).

Morbror, det är ett bud här från gamle komministern i kapellet! Han har fått ett slaganfall och är mållös -— men de tro, att han önskar, att Morbror skall komma.

PROSTEN (far upp som ur en dröm).

Säg genast till, att lilla slädan blir förspänd. (Anna gar.) Och hjälp mig på med min päls, Gerda!

GERDA.

Men Morbror kan inte fara den långa vägen i kölden. Kom ihåg, hur ömtålig morbror är! (Bedjande) Xils, du måste fara i stället!

NILS

(tvekande).

Ja, gärna. Min gode far, du bör verkligen inte--PROSTEN (otåligt, i det han tar på sig pälsen).

Hvad betyder min hälsa, då det är fråga om en ämbetsplikt.

GERDA.

Men Nils kunde ju lika väl — —

PROSTEN

(bittert).

Nils! Nils vid en dödsbädd! (Går ut i fonden.;

Scen XI.

(NILS. GERDA.)

NILS (utbrister häftigt).

Gerda, gör mig till en sann, troende kristen, som du själf. Lär mig att i religionen fmna min enda tröst, mitt enda intresse. Hjälp mig till den lefvande källa, där man dricker sig till frid från all oro, ljus i alt mörker, tröst i all sorg!

GERDA (i andlös spänning).

Du vill — —• du vill verkligen.

NILS.

Ja, jag är trött på denna ständiga slitning — jag uthärdar inte mer med denna olycksaliga hall-het — — jag vill hängifva mig helt åt den religion, som gjort dig till en så god och harmonisk varelse

— den bör väl äfven kunna skänka frid åt mig!GERDA.

Du vill då af hela din själ — med hela ditt hjärta egna dig åt det presterliga kallet.

NILS

(starkt).

Ja, med Guds hjälp.

GERDA

(knäpper händerna och säger med innerlig tacksamhet).

Gud vare lofvad!

NILS.

Men du måste stå vid min sida, Gerda. Du måste taga mig vid banden och leda mig in i den verld, där du är så , hemmastadd, men där jag, utan dig, skulle stappla och falla för hvarje steg.

GERDA.

Ja Nils, jag skall alltid stå vid din sida — (halft frågande) som din syster!

NILS (närmar sig henne).

Som min syster! För att en dag lemna mig som en annans maka, kanske!

GERDA

(stilla).

Det skall jag aldrig göra.

NILS

(varmt, i det han sluter hennes händer i sina).

Nej, det skall du aldrig göra!Seen X.

(De förra. PROSTEN och BARON SETH.)

PKOSTEN.

Det var för sent; baron Seth mötte mig med den underrättelsen, att han redan slutat, min gamle ämbetsbroder! (Gerda hjälper honom af med pälsen.)

BARONEN

(bugar sig för Gerda och skakar hand med Nils).

God dag, Xils! Så att du redan är hemkommen! Jag kom eljest hit i afton för att framföra hälsningar från dig och din mor. Nå, det är således nu ditt fulla allvar att blifva prest?

NILS.

Ja, mitt beslut är nu fattadt.

BARONEN.

Nå, ehuru jag på det högsta ogillar ditt beslut, så lyckönskar jag dig i alla fall till din snara befordran.

(Tar ifils under armen och går med honom ett slag öfver golfvet.)

GERDA.

Har du hört något närmare om hans sista stunder, Morbror? Hade han sans? Var han nöjd att dö? O, jag kan inte tänka på något annat i denna högtidliga stund, då nyss en odödlig själ trädt inför sin domare.

PBOSTEN.

Jag vet ännu ingenting om hans sista stunder, mitt barn. Men du har rätt, alt verldsligt glamborde verkligen tystna i en sådan stund. — Men jag liar nu på hjärtat något så vigtigt, att jag måste tala därom genast, utan uppskof. — Herr baron, om jag förstått Er rätt, har Ni redan bestämt, åt livem Ni tänker skänka den lediga sysslan. Jag tar mig dock nu den friheten att upplysa Er om, att Er farbror, som före Er var patronus i denna församling, och alla hans företrädare, alltid brukat vid tillsättandet af kapellpredikant först rådgöra med kyrkoherden, bvars önskan alltid fått väga mest i vågskål ;n.

BARONEN

(skrattande).

Förlåt mig herr prost, men jag kunde inte ana, att Ni var så svag för formaliteter. Nåväl, jag frågar Er då högtidligt: önskar Ni, att Er son, herr Nils Evald, skall erhålla den lediga komministraturen i Furunäs kapell?

PROSTEN

(som under det föregående gått oroligt af och an, stannar nu plötsligt och säger med ljungande häftighet:)

N ej!

BARONEN OCII GERDA.

Nej!?

PROSTEN.

Ni önskar en förklaring, herr baron, och det är min plikt att gifva Er den. Yid valet af en själa-herde måste man ju tänka på församlingens bästa. Nåväl, Nils kan inte råda, inte undervisa, inte leda andra, ty han kan ännu inte leda sig själf. Som fader kan jag ingenting högre önska, än att få se min son som innehafvare af denna plats — men som prest nödgas jag afböja det.NILS

(häftigt).

Gör inte det, min far, gör inte det! Du skulle-ångra det.

PROSTEN.

Man ångrar aldrig, då man gör sin plikt.

NILS.

Jag känner, att jag nu står vid en vigtig, en af-görande vändpunkt i mitt lif. Får jag nu genast tillträda denna plats, och får Gerda nu bli min hustru,.

— då är jag från i dag en invigd Herrans tjänare. Men eljest--

PROSTEN.

Om din tro inte är starkare, än att den beror

af detta —, då är det så mycket säkrare, att du ännu

inte är mogen att sköta en så ansvarsfull plats. Du

stannar tills vidare hos mig som min adjunkt, — till

dess du hinner bättre reda dina begrepp i andliga

ting.

ö

NILS.

Nej, det går inte an! Nu, just nu, måste jag med hela min kraft kasta mig öfver någon stor och själfständig verksamhet. Jag kan inte stanna hos dig som ett omyndigt barn, ty då blir det ett för stort tomrum i mitt sinne, och då svarar jag inte för följderna. Gerda, bed nu för mig, ty nu gäller det både din och min framtid. (Gerda gör en bönfallande rörelse mot prosten och vill tala.)

PROSTEN

(häjdar henne med en befallande åtbörd med handen).

Tyst! (vekt) Kan du ännu tro, att böner kunna förmå mig att ändra åsigter. Du är mig innerligtkär, Gerda, men vida mera än din kärlek har jag dock i dag förspilt.

BARONEN.

Nåväl, herr prost, jag lyder Er — och jag lyder Er af öfvertygelse. Xils skall kanske cn dag tacka Er, för hvad Xi i dag gjort för honom. (Skrattande) Och hvad Gunborg skall blifva glad, då hon får höra det!

(Bugar och går ut i fonden.)

GERDA

(frågande).

Gunborg?

(Ridån faller hastigt.)

TREDJE AKTEX.

(Prostens arbetsrum, möbleradt med gammalmodiga, skinnklädda stolar och dito soffa samt föröfrigt bokhyllor från golf till tak. I fonden ett gammaldags piano.)

Scen I.

(PROSTEN. GERDA. JAN ERSON.)

(Gerda sitter vid ett stort, klumpigt skrifbord till vänster vänd mot åskådaren. Litet längre fram med ryggen till hälften vänd mot skrifbordet sitter prosten i en gammaldags länstol med pannan lutad i handen. Då ridån går upp, synes Jan Erson med en luden mössa i handen bugande aflägsna sig från prostens stol och närma sig dörren till höger.)

PROSTEN (utan att se upp).

Adjö, adjö, käre Jan Erson!GERDA (vänligt nickande).

Farväl, Jan Erson. Hälsa mor Karin! Och säg lilla Stina, att om hon stickar snält på sin lille brors strumpor, så skall hon få något af mig till belöning, då de bli färdiga.

JAN ERSON.

Tack, goe mansell. Ja si mansell, ho ä då allti

så rar. (Bockar sig, dröjer vid dörren, i det han förlägen tummar på sin mössa.)

PROSTEN (till Gerda).

Nå, mitt barn, låt oss börja igen nu!

GERDA (till bonden).

Yar det något mer Jan Erson ville säffa?

o o

PROSTEN

(ser hastigt upp och säger tankspridd).

Hiu! Jaså! Han är inte gången än!

O O

JAN ERSON (förlägen).

Ja, si, de kan vare bå si å så me den saki. Nok kunne ja ville säje prosten ett ord, men om ja toles vare så dristuger, så vilde jag bc manselli gå ut i ett anne rum, si.

PROSTEN.

Hvarför det, käre Jan Erson? Du vet, att jag talar med min fosterdotter om allting, ocli du brukarju vilja förtro dig till henne så väl som till mig i hvad det vara må.

JAN ElISON (som förut).

Ja, men si, ja ä rädder, att lille manscll tar illc opp, etter de ä' fästman te’na, si.

GERDA

(hastigt).

Hvad är det om honom?

JAN ERSON (rifver sig bakom örat)

Ja, ja kan akrat inte säje dc, så mansell hör’e.

GERDA (stiger upp).

Det är Jan Ersons skyldighet att säga det i min närvaro.

PROSTEN

(kort).

Se så, tala ut, Jan Erson! Du vet, att jag inte tål omsvep.

JAN ERSON.

Ja, goe herr prosten, ä de så, atter prosten befaller dc, så kommer de visst inte på frega. Jo si, de ä så, atter bå ja å di andre böndri, så tycker vi, atter han ä juss som lite konstuger, herr Nils.

PROSTEN

(häftigt).

Konstig! hvad menar Jan Erson!JAN EBSON.

Jo si, han går allti å sir så fundersam ut, å når en taler te’n, så ä de som om han inte hörde, å allri våler han sej te frcge en, hur en hare, å iblann så hälser han inte engång. Å si hanses predikninger, dom begriper vi nu akrat inte. Men etter de nu geck så konstugt, att den nye pastorn i kapellet dog, innen han hant te tillträde, så ska fälle herr Xils nu lekke bi våron prest te förste Maj. A demme tänkte vi som så, atter om vi sa ett ord åt herr prosten om’e, så kunne de inte skade, om herr prosten inte tar ille opp.

PBOSTEN.

Xi ä således inte belåtna borta i annexet med att få honom till pastor?

JAN ERSON.

A, gubevare mej från te säje någc sånt, herr prosten! Han ä ju son te herr prosten, som hvar-ivige bonde i hele sockni vilde gå i don för, å så ska han ju gifte sej me mansell, å en rarere prest-fru kunne vi allri få. Han ska ju gifte sej me mansell?

GERDA.

Ja visst.

JAN ERSON.

Ja, de va nu rolit te höre de från mansells ogin mun, för då ska de väl vare säkert, å de ska ja säje åt dom andre böndri.

GRRDA.

Har Jan Erson då inte vetat det länge?JAN ERSON.

Jo nok har ja hört, atter di säjer de her i prest-gåln, men si hjemme hos oss i annexc der prater di nu bå si å så!

GERDA.

Hvad säga de då där?

JAN ERSON.

Jo, der säjer di, atter herr Xils ska ha frökni på herrgåln; å henne vilde vi då inte gärne ta te prestfru, för ho ä

akrat som en kar.

PROSTEN

(otåligt).

Har Jan Erson något mer att säga?

JAN ERSON (bugar djupt).

Xej, goe herr prosten, herr prosten tar väl inte ille opp?

PROSTEN.

Xej, nej bevars. Xi ä ju alltid vana att få tala uppriktigt med mig.

GERDA

(går raskt öfver golf vet bort till Jan Erson och lägger handen på

hans axel).

Jan Erson håller ju af mig?

JAN ERSON.

Skulle ja inte hålle åv henne, som ja sitt, se’nho va så hög, å som se’11 allti lefvat iblann oss å ii så go som cn Guss ängel.

GERDA.

Vill Jan Erson då också göra mig en stor tjänst ?

JAN ERSON.

Ja, de kan ho lite på.

GERDA.

Jag ville be Jan Erson att — för min skull — inte till någon annan människa säga, livad Jan Erson nyss sade till oss — om adjunkten—,utan att Jan Erson i stället för min skull söker ta hans försvar, om någon talar illa om honom. Säg, att han är mycket bättre, än han förefaller, att han och ni bönder inte förstå hvarandra riktigt ännu, men att det nog' blir bättre, då han tjänstgjort här en tid; säg, att han visst inte är högfärdig, utan så god, så rättrådig, så allvarlig — ty det är han verkligen, Jan Erson. Vill Jan Erson säga det — för min skull.

JAN ERSON.

Ja, de har mansell mitt ord på! Tror ho, ja kan säje ett ondt ord 0111 den, som ho ber för så vackert.

GERDA.

Men Jan Erson, skall också tro det själf, för det är verkligen, som jag sagt.

JAN ERSON.

De ska ja, mansell, de har ho mitt ord på!

(Bockar sig och öppnar dörren för att gå.)GERDA.

Vänta! Ett ord till ville jag säga. Det där Jan Erson sade om fröken — det är bara dumt prat, som Jan Erson inte skall tro ett ord af. Adjunkten ger henne lektioner, och det är därför han så ofta är på herrgården. Farväl nu, hälsa mor och barnen.

(Han bugar och går.)

Scen II.

(PROSTEN. GERDA.) *

GERDA

(ser tvekande på prosten, som sitter med pannan nedböjd som förut. Närmar sig honom dröjande, stannar bakom hans stol, böjer sig öfver honom och kysser hans panna.)

Hvarför ser du så allvarsam ut, älskade lille fars-gubben ?

PROSTEN (ser hastigt upp).

Får jag se på dig, Gerda. Kom fram, mitt barn!

(Tar hennes hand, som ligger på stolsryggen, och drar henne fram.) GERDA

(knäböjer lekfullt framför honom).

Det får du visst, morbror lille, alt för gärna.

PROSTEN

(aftager ögonskärmen, tar Gerda under hakan och upplyfter hennes ansigte samt böjer sitt nära intill hennes och ser noga på henne).-

Du får tårar i ögonen. Det är, som jag trodde.

GERDA.

Tårar! Ja, när morbror stirrar så där skarpt på mig.

(Springer upp, slår armarna om hans hals och döljer ansigtet vid hans axel).PROSTEN

(lägger ömt handen på hennes hufvud).

Ja, gråt, gråt ut, stackars mitt barn! Du har länge nog betvingat dina tårar, för att iag ingenting skulle märka.

GERDA.

Men, morbror lille, det var ju bara, för att du tittade så skarpt på mig. Jag har verkligen ingenting att gråta för — utom för Annas sjukdom, men den hoppas jag inte är så farlig, som vi först trodde. Tycker inte morbror, att hon förefallit betydligt bättre under de sista dagarna?

PROSTEN.

Jo, Gud vare lof, jag hoppas nu, att vi få behålla vår lilla Anna. — Men det var inte om detta, vi nu skulle tala, min flicka. Jag har ingenting ve-lat säga förut, emedan jag hoppats, att du ingenting märkt, och jag har tillskrifvit lilla Annas sjukdom, att du sett så blek och modfäld ut den sista tiden. Men nu förstår jag, att du lika väl som jag märkt, att Xils inte längre är den samme, som första tiden han var hemma. Han egnade sig då med sådan ifver åt sina presterliga befattningar, lian studerade så flitigt Guds cttd, han talade ständigt med mig i andliga ting, och han tycktes så uppgå i sin kärlek till dig, att jag hade de ljusaste förhoppningar och inte hade känt mig så lugn för honom på länge. Och äfven hans mor började se lyckligare ut — hennes köld började smälta, och jag väntade dagligen, att hon skulle komma till mig och säga, att hon förlät mig, att jag ladc mig emot hennes planer, och erkänna, att hon trodde honom kunna bli lycklig på den anspråkslösa väg, han beträdt — — med ett ord, mitt gamla hjärta började vekna för en aning om frid ochlycka på min ålderdom —; men nu, jag vet inte, hur det har gått till — jag vet inte, när det har börjat

— — men — Margareta sitter åter ensam på sin

kammare beständigt--Xils går och grubblar--

ja, jag vet inte egentligen, hvari det består, men den där friden, som var så ljullig, är alldeles borta.

GERDA.

Morbror menar väl inte, att — att morbror tror

— att han — att Gunborg —

PROSTEN.

Nej, nej, nej! Att Gunborg! — — Ah bevars!

GERDA

(upplifvad).

Han kunde ju inte neka att ge henne lektioner, då hon bad honom.

PROSTEN.

Xej visst, naturligtvis. Ähncj, lättsinnig har Xils aldrig varit. Det är inte där fienden är att söka. ilen jag fruktar, att hans gamla fåfänga vaknat, —• han tycker, att hans ställning är för obetydlig, att han var ämnad till något mer än en simpel landtprest. Dessa olyckliga frön, som hans mor från barndomen sått i hans själ •— detta missnöje med sin ställning, som han så godt som insupit med modersmjölken — det går igen — det går igen.

GERDA

Men jag försäkrar dig, älskade morbror, att Xils inte nu är missnöjd med sin ställning, då han i alla fall blifvit komminister i kapellet. Skulle han varadet, då han har den att tacka för att han nu kan — jag menar, att han kan — —

PROSTEN.

— att han kan gifta sig, menar du. Stapplar du ännu på det ordet som cn nyförlofvad och rodnar som cn 15-åring. — Ja, det tycks väl, att hans missmod borde försvunnit, då det gick honom så underligt väl i händerna, att komministraturen blef ledig igen, straxt sedan han gått miste om den.

GERDA.

Ja, det var ju en tydlig Guds fingervisning, att Xils i alla fall skulle ha platsen.

PROSTEN.

Ja, åtminstone Uppfattade jag det så och vågade därför inte ännu cn gång sätta, mig emot det. Men har han blifvit mer glad och belåten sedan dess? Har han fått mer intresse för sitt kall? Xcj, långt därifrån.

(Det knackar på dörren till höger. Gerda ropar: stig in!)

Scen III.

(De förra. LARS OLSON, INGRID och KALLE inträda i högtids-drägter. De buga och niga vid dörren.)

PROSTEN.

God afton, go vänner.

LARS OLSON.

Gusfrcd, herr prosten! Vi vilde gå inom hcr för te bjude herr prosten å mansellri på brölloppe.GERDA (till Ingrid).

Jaså, brölloppet är utsatt nu. Ni båda ha tyckt om hvarann länge, tror jag.

INGRID

(förlägen).

Ja, men far har inte ville, si.

LARS OLSON.

Ja vilde bareste, atter pojken min skulle stadge sej lite först. Ingri har ärft gård å grunn etter sin morfar, ska' ja säje mansell, å dom kunne ja väl inte lemne te pojken, förr'n han va ett par å tjugc år teminstinsren.

O

KALLE

(småskrattande).

Men Ingri ä 30 år ho, så ho kan nok ha för-stånn för två.

GERDA (klappar Ingrids axel).

Du vill väl, att jag skall binda krans och krona, kan jag förstå. (Ingrid niger.)

LARS OLSON.

Ettersom de lyser ut nu om sönda, så tänkte vi te fire brölloppe om torsda. Ja har tänkt, ska ja säje prosten, te göre ett riktigt stort bröllop, för dc ä inte hvar da, en gifter bort sin endeste doter, ska ja säje prosten.

TRÖSTEN.

Det har Lars Olson rätt i. Men jag är förgammal och skröplig nu för att vara med på era stora kalaser. Mamsell Gerda kommer, hoppas jag om vår lilla Anna till dess är utan fara, och adjunkten får viga.

LABS OLSON.

Ja men si, med förlof sagdt — Ingri vilde alt hälder, om herr prosten själf vilde vare så gemener.

PROSTEN.

Hur så, mitt barn?

LABS OLSON.

Nå tös, ska du inte ha vett te svare prosten?

INGRID

(förlägen).

Do får I göre, far! vetja!

LARS OLSON.

Tösi ä rädd, attcr herr prosten ska ta ille opp,

— för si — de ä så — attcr — ho ä så förfaselit rädd för adjunten, ska ja säje prosten!

GERDA.

Eädd för honom! Men, kära Ingrid, hur kan du vara så barnslig! Han, som är så god och vänlig!

KALLE.

Men Ingri tror inte, ho, atter han ä en go män-niske, adjunten.LARS OLSON.

Ts pojke, skäms du inte te säje så te herr prosten!

PROSTEN.

En god människa! Hvarför skulle han inte vara

det?

INGRID

(med en plötslig snyftning, som låter som ett skrik).

Han piner djur.

PROSTEX.

Pinar djur! Hvad är det för prat?

INGRID

(talar brådskande och med gråten i halsen).

Jo, di säjer, atter han ska ha en hel hop djur, som ha vurti instängde i ett rum på herrgåln, å dom skär han sönder lefvande för att si, hurdane dom ä ini.

KALLE.

Di säjer, att han tänker sej te tote etter vår Herres skapelse. A se'n han fått ordning på djuri, så tänker han börje me människo me, säjer di.

INGRID

(storgråtande).

De ä förskräcklit, atter våro lille rare mansell ska få en så ilak husbonde!

LARS OLSON.

Skäms du inte te säje sånne ord te herr prosten.INGRID

(som förut).

Men dc ii säkert, far, atter den, som inte ä snäll mot djuri ä ingen go människe. Om Kalle skulle ville så mycke som trampe på en skalbagge, så vilde ja inte ha n. (Snyftande) Då fekk du nej på ivige minuten, de' kan du gc' dej på, Kalle!

KALLE

(tryggt)-

Ali, du prater. Tror du ja skulle ville trampe på en skalbagge, ja, som inte kan si en torndyfvel liggc på rygg uten te vände'n.

LARS OLSON.

Dc konstigeste ä lekke, atter di säjer, atter frökni på herrgåln ä me om'e.

KALLE.

Tvi vale ett sånt fruntimmer!

(Paus.)

PROSTEN

(kort).

Ja, farväl då, go' vänner. Efter ni önska det, skall jag komma själf på brölloppet.

(De gå, bugande och nigande.)

Scen IV.

(PROSTEN. GERDA.)

PROSTEN

(häftigt).

Där ser du, där ser du! Att i all stillhet sköta sina åligganden, det är honom för ringa! I ställetför att vårda sig om

människors andliga bchof, sysselsätter han sig på lediga stunder med denna af-skyvärda vetenskap, på hvilken jag knappt kan tänka utan en rysning. Han är förblindad af högmod och förnuftsdyrkan! Han inser inte, hur oändligt litet en människa kan begripa af Guds storhet, utan han inbillar sig, att förnuftet kan utransaka allting!

(Paus)

GERDA.

Ska vi inte fortsätta nu med den där ändringen, du ville ha i din predikan, morbror lille? Jag är rädd vi inte hinna annars, ty snart ringes söndagen in.

PROSTEN.

Ja, du har rätt, stackars barn, jag bör inte plåga dig med mina klagomål. (Sätter sig i länstolen som i första scenen och påtager ögonskärmen.) Hvar var det 1U1, VI slll-

tade ?

GERDA

(bläddrande i några skrifna pappersark).

Yi hade slutat första afdelningen. Det var i början på den andra, som du ville göra ett tillägg.

PROSTEN.

Jaså. Jaha! (plötsligt och häftigt i det han vänder sig mot Gerda:) Men det är ju uppåt väggarna, att du skall sitta och skrifva åt mig, du som har så mycket annat att göra. Hvad har jag en adjunkt för, om inte för att han skall hjälpa mig, då jag behöfver hjälp. Hvar håller han hus?

GERDA.

ilen, morbror lille, jag har verkligen inte allsnågot annat att göra, och jag tycker det är så roligt att hjälpa dig.

(Paus, hvarunder prosten ser missnöjd ut, skjuter upp skärmen i pannan och stiger häftigt upp.)

GERDA.

Men morbror lille, jag är så rädd, att vi inte skola hinna göra den där ändringen, om vi dröja längre.

PROSTEN

(retligt).

Du skrifver dessutom en så dålig och otydlig stil.

GERDA.

Jag skall göra mitt bästa för att få den tydlig.

PROSTEN.

Du är ju inte i ordning! Har du fylt bläckhornet? Har du formerade pennor till hands? Jag säger dig, att jag inte vill afbrytas, då jag en gång börjat. Det är det värsta jag vet, dessa afbrott, då man som bäst är i farten.

GERDA.

Alt är i ordning, morbror lille. Så vidt på mig beror, skall du visst inte bli afbruten.

PROSTEN

(sätter sig).

Xå, doppa pennan då! Lägg radpapper under, ty jag vill inte veta af några sneda linieT.

GERDA.

Det är redan gjordt.PROSTEN

(efter en paus, långsamt och grubblande, under det Gerda skrifver).

»När hvar och en sin syssla sköter, det går oss väl, ehvad oss möter.» Ack om människorna alltid ville besinna detta! Ack hvad denna fåfänga, denna äflan att vilja flyga högre än vingarna bära är olycksalig. (Plötsligt afbrytande sig) Gerda!

GERDA.

Ja, morbror!

PROSTEN.

Vi skulle ju skrifva på predikan!

GERDA.

Ja, morbror, jag skrifver!

PROSTEN

(retligt).

Skrifver! Hvad skrifver du då?

GERDA

(häpen).

Morbror dikterade ju?

PROSTEN.

Har jag dikterat?

GERDA.

Jag trodde morbror menade — jag tyckte nog, det var underligt, men jag tordes ingenting säga. (Läser) När hvar och en sin syssla sköter — —PROSTEN (stiger upp).

Ålinej, nej! Xu är du enfaldig, kära barn!

GERDA (brister i gråt).

PROSTEN

(stannar och räcker armarna emot henne).

Gerda! min egen flicka! Har jag gjort dig led-sen? Förlåt mig, min snälla, milda flicka. (Gerda går

stilla till honom och lägger hufvudet mot hans axel.) k Örlat

gamle farsgubben, att lian är lite vresig ibland. Du vet nog, att jag inte vill vålla dig en tår, men Gud-nås, ehuru jag hela mitt lif arbetat mot mitt häftiga ljmne, sticker dock den gamle Adam fram vid minsta anledning. — Och du vet, huru jag i många år gladt mig åt den dag, då jag skulle få leda min sons första steg på den presterliga banan. Därför går det mig till hjärtat, då jag nu ser, hur litet han bryr sig om att tillmötesgå mina önskningar.

Scen V.

(De förra. GUNBORG.)

GUNBORG (i ytterkläder från höger).

God morgon, Gerda! God morgon, herr prost! Hur är det med Anna i dag?

PROSTEN.

Tack, hon sofver nu så lugnt, att vi hoppas det bästa.Så roligt att höra det! Jag ville bara titta in på ett ögonblick, när jag ändå for förbi här. (Till prosten, eoin stigit upp och tagit på sig sin ytterrock:) Xej, för all del,

det är väl inte jag, som kör prosten på porten? Förlåt mig, att jag så här kom in i Ert rum! Jag hörde, att Gerda var här inne och därför — —

PROSTEN.

Genera Er inte. Jag ämnar gå ut ett slag. Det får vara med den där ändringen, Gerda. Jag har blodet åt hufvudet och kan inte sammanhålla tankarna.

(Går ut till höger.)

Sccn VI.

(GERDA. GUNBORG.)

GUNBORG.

Gerda, är det sant, hvad jag hörde berättas -—, att det skall lysa för or redan i morgon.

GERDA.

Ja, Xils bad mig därom i förrgår. Och vårt lilla hem är ju redan nästan i ordning, så att du kan väl förstå, att jag inte svarade nej.

GUNBORG.

Naturligtvis! Och du är väl nu alldeles öfver-lycklig —- lefver i ett ständigt sällhetsrus?

Gunborg!

GERDA.livad! Har jag då inte rätt? Och du ämnar nu egna hela ditt lif, hvarje din tanke, hvarje ditt hjärtas känsla åt honom, åt honom allena?

GERDA.

Ja, Gunborg, det blir min största lycka.

GUNBORG.

Och han? Skall också han egna dig hvarje tanke

— hela sitt intresse?

GEBDA.

Det hoppas jag — det tror jag.

GUNBORG.

Och lefva för ingenting i verlden, utom för dig. Och hvartill skall han då använda alla sina anlag och kunskaper?

GERDA.

Till att tjäna Gud.

GUNBORG.

Således — Gud och dig — eller dig och Gud. Men om han nu lefver bara för dig och du bara för honom —, då blir följden den, att ni båda lefva bara för er själfva, ty att lefva för den, som man håller så innerligt kär, det tycker jag är det samma, som att lefva för sig själf. Således bli ni två stora ego-ister, ni båda älskande, själfuppoffrande varelser.

GERDA.

Ack, Gunborg, du har. mycket bättre hufvud,mycket mer kunskaper än jag —, du är mig öfver-lägsen i alt, det

erkänner jag gärna; men detta enda förstår dock jag bättre än du. Du vet inte, livad det är för -en makt, som du hånar, du vet inte, hur kärleken är mäktig att kalla till lif hvarje ädlare frö inom oss —, hur aen renar vårt sinne, hur den lyfter vår tanke, hur den hjälper oss att bättre älska och tjäna både Gud och menniskor, hur den ödmjukar oss på samma gång, som den upphöjer oss! Ack Gunborg, jag hoppas, att äfven du en gång skall få känna dess makt, ty eljest är du med ditt utmärkta hufvud, dina många rika gåfvor ändå en arm, fattig, mycket ofullkomlig varelse.

GUNBORG

(skrattande).

Ja, jag hoppas väl då, att min fullkomning skall inträffa i sinom tid. Men ännu så länge får du förlåta mig, om jag har mitt hufvud så fullt af funderingar, att jag inte alls har någon tid öfrig för att undersöka, om jag har något hjärta.

Scen VII.

(De förra. NILS.)

NILS

(kommer hastigt från vänster).

År Gerda här? Har du sett till — —- åh, se, fröken Gunborg! God afton!

GUNBORG.

Låt inte mig afbryta Er midt i en mening. »Gerda, har du sett till — —?»XILS.

Ja, har du sett till ett manuskript, som jag haft liggande i öfversta lådan i skrifbordet på höger hand, och som nu på ett oförklarligt sätt försvunnit?

GERDA.

Xej. Var det konceptet till din predikan?

NILS

(med en otålig rörelse).

Nej, det var något helt annat. Ett stort manuskript på många ark. Hvart kan det ha tagit vägen?

GUNBORG.

Var det den där afhandlingen, som Xi talat med mig om, och som Xi sade innehålla några nya, vigtiga upptäckter inom fysiologin?

NILS.

Ja, just det. A7et ni något om den?

GUNBORG.

Jag! Tror Xi jag går och öppnar er öfversta bordslåda på höger hand?

NILS.

Den var frukten af ett halft års arbete.

GUNBORG.

An se'n. Om Xi nedlägger frukten af ett halft års arbete i bordslådan eller bränner upp den, tyc-ker jag just kan göra det samma. Hvarför har Xi inte för längesedan publicerat den där af handlingen ?

NILS.

Den var inte tillräckligt genomarbetad. För att den skulle kunna publiceras, hade jag behöft arbeta på den ännu ett halft år.

GUNBORG

(häftigt).

Dugde den inte att publicera? Att t. ex. skicka till vetenskapsakademin i Stockholm?

NILS.

Hvad tänker Xi på?

GUNBORG.

Och om den inte hade kommit bort —, hade Xi då tänkt använda ett halft år till att arbeta ut den?

NILS.

Xcj, därtill hade jag inte nu fått tid. Om tre veckor är det den l:sta Maj, och då inträder jag i nya plikter. Då skall jag inte vidare tillåta mig att stjäla någon stund från min församlings vård och (räcker handen mot Gerda) från min hustru.

GUNBORG.

Xå, då bör det inte alls göra Er ledsen, om jag bekänner, att jag stulit den ur Er bordslåda, då den en gång stod på glänt och jag var ensam inne i Ert rum med Gerda, som höll på att damma och ingenting såg.NILS.

Xi — Xi har stulit den! Och hvartill?

GERDA.

Men Gunborg!

GUNBORG (långsamt och. vägande på hvart ord).

Tänk om jag t. ex. skulle ha bränt upp den!

NILS

(häftigt).

Bränt upp den! Det har ni inte vågat.

GUNBORG

(häftigt).

Det upprör mig så ända in i själen, att Xi låtit detta arbete ligga ofruktbart, det är så orätt, så ovärdigt handladt —; genom att bränna upp det har jag nu åtminstone befriat Er från en ständigt förnyad skuld.

NILS

(med kväfd vrede).

Om Xi verkligen har gjort, hvad Xi nu säger,

fröken Gunborg, om Xi vågat--- (afbryter sig) men

nej, Xi har inte gjort det. Hvarför skrattar Xi?

GUNBORG.

Jag skrattar åt, att Xi bryr er så mycket om den där afnandlingens öde, fast Xi nyss förklarade, att Xi om tre veckor ämnar så uppgå i Era nya befattningar som äkta man och kapellan, att Xi tänker åsidosätta alt annat.GERDA.

Gunborg!

GUNBORG

(häftigt).

Om jag vore i ditt ställe, Gerda, skulle jag förakta mig själf. Är du verkligen så blind, att du inte ser, livad som är hans rätta kallelse? Eller är du så egoistisk, att du vill låta honom för din skull afsäga sig, hvad han mest älskar!

NILS.

Blif inte förskräckt för hennes stora ord, Gerda! Ilon är inte på långt när så radikal i sina handlingar, som i sina ord. Hvarför har]STi inte varit vid universitetet i vinter och fortsatt Edra studier, fröken Gunborg?

GUNBORG.

När mamma är sjuk!

NILS.

Där scr Ni själf, att Ni lemnar hjärtats plikter mer utrymme, än Ni vill erkänna.

GUNBORG.

Men det är inte alls samma sak. Dessutom är det inte fråga om mig nu, utan om Er. Gerda, om du verkligen fäster mer afseende vid Nils' lycka, än vid din egen — om du vill, att jag skall tro på alt det vackra, du nyss sade mig om kärleken — så säg till honom, att du vill uppskjuta lysningen en vecka.

NILS OCII GERDA (i högsta förvåning).

Hvarför det?

GDärför att jag — därför att innan dess något märkvärdigt kommer att inträffa — (häftigt) Xi måtte väl kunna uppskjuta en enda vecka! Då Xi väntat på hvarandra i 10 år, så måtte väl inte 8 dars uppskof betyda något.

NILS.

Men jag begriper rakt inte — —

GUNBORG.

Xej, det är inte meningen häller! Men det vill jag bara säga Er, herr Xils, att jag inte alls tror på livad Xi nyss sade, att den där afhandlingen var så dålig; Xi har för litet självförtroende, det har jag alltid sagt.

NILS.

Hvad har Xi då gjort med den?

GUNBORG.

Det skall Xi få veta en annan gång. Vill Xi nu tillåta mig att följa med Er på Ert rum för att få förklaring på några svåra ställen, som jag råkat på här ? (Pekar på en bok, som hon har i handen.) Jag skall mte

uppehålla Er länge.

NILS.

Var så god. Men — —

GUNBORG.

Ja, var inte rädd, denna gång skall jag inte stjäla något. Adjö så länge, Gerda. Tänk på, hvad jag sagt om att uppskjuta lysningen. Och gån Iinte godvilligt in på det, så skall jag intrigera, så att den ändå blir instäld. Finnes ingen annan utväg, så tänder jag väl eld pä kyrkan, just som kungörelserna skola börja uppläsas. (Muntert, i det hon nickar åt Gerda.) Sådan är jag, då jag satt mig något i hufvudet.

(Går med Nils ut till vänster.)

Scen VIII.

(GERDA. Sedan fru EVALD.)

GERDA.

Hvad menar hon? Vill hon taga Xils ifrån mig? Men så sorglöst pratar och skrattar inte den kvinna,

som---men, hvem vet ändå? Kärleken kan bruka

många masker. Hvarför, hvarför vill hon uppskjuta lysningen?

FRU KVALD

(kommer från vänster).

Jag har sökt dig, Gerda. Jag ville gärna tala några ord med dig ensam.

GERDA

(öfverraskad).

Tant! Vill Tant tala med mig?

FRU EVALD (ler).

Det förundrar dig! Ja, det är sant, du och jag hafva inte ofta talat vid hvarandra. Så mycket mer kanske vi då kunna ha att säga, då vi en gång börja. Du vet, att jag inte håller af dig, Gerda. Jag har skäl att inte göra det, ty du inte endast tar Xils ifrån mig, du står också i vägen för hans lycka.GERDA.

0 Tant!

FRU EVALD.

Jag har inte kunnat sofva en blund i natt, därför att min staekars Xils' öde i morgon skall beseglas. Jag är nervös, feberaktig, jag är sjuk till kropp och själ. Har du noga betänkt det steg, du nu tar, Gerda? Ilar du betänkt, att då Xils vid altaret svär dig kärlek och trohet till döden, afsvär han på samma gång alla de intressen, han mest älskat, och binder sig vid en verksamhet, som omöjligt kan fylla hans lif tillräckligt, för att han inte många gånger skall bittert ångra detta steg.

GERDA.

Bittert ångra —, att han gifte sig med mig.

O ' c C c*

FRU EVALD.

Har du betänkt, hur det skall kännas att se honom åldras i förtid af sorg öfver ett förfeladt lif, och veta, att detta är din skuld? Vet du ens, hvad det vill säga att hafva ett bestämdt kall i lifvet och att inte få följa det?

GERDA.

Men det är ju redan länge sedan han bestämt sig för det prestcrliga kallet. Vårt giftermål gör därvid ingenting till eller ifrån.

FRU EVALD.

Men först sedan han blir gift, blir hans val oåterkalleligt. Då han har en hustru att försörja, måste han stanna vid den torfva, som ger honombröd, om också hans själ försmäktar af törst efter en lefvande källa, som inte upprinner där. Och hvad har du att bjuda honom till ersättning för detta stora offer ?

GERDA (enkelt och varmt).

Min kärlek.

FRU EVALD

(med ett bittert skratt).

Din kärlek! Och den ensam tror du kan ersätta honom alt?

GERDA.

Och har då Gud gifvit oss någon skönare gåfva än kärleken? »Om jag talade med människors och änglars tungor och hade icke kärleken, så vore jag en ljudande malm eller en klingande cymbal.» Ack Tant, du har aldrig känt kärleken, därför vet du inte, hvad den är värd; därför är hela ditt lif ödsligt och ditt hjärta tomt.

FRU EVALD

(bittert).

Tror du det!

GERDA.

•Ja, jag vet nog, att du älskar Xils så ömt, som någon mor kan älska. Men för att moderskärleken skall kunna verka all den välsignelse öfver ett människohjärta, hvaraf den är mäktig, så måste den dock födas ur en annan känsla, ur kärleken i dess högsta jordiska betydelse —, och den har du aldrig erfarit, Tant. Därför har du kunnat tillbringa ett helt lif med att sörja öfver dina förspilda gåfvor; därför hardu inte kunnat skänka din make någon lycka oeli inte funnit någon frid i ditt hjärta.

FRU EVALD.

Barn, barn, du rifver med alt för ovarsam hand i ett ständigt blödande sår.

GERDA (med innerlighet).

Om vi i dag för första gången brutit isen emellan oss, så låt oss nu inte göra det till hälften. Ack, stackars Tant, du har aldrig öppnat ditt hjärta för någon! O, gör det nu! Gör det nu för mig!

FKU EVALD (med en afvisande rörelse).

Du har ett kärleksfullt, äkta kvinnligt sinne, Gerda. Men hvad som rör sig inom mig, kan du icke fatta.

GERDA.

»Kärleken öfverskyler alt, han tror alt, han hoppas alt.»

FRU EVALD

(kort).

Du hädar, Gerda.

GERDA.

Hädar!

I

FRU EVALD.

Ja, du hädar genom att jämföra denna himmelska, upphöjda kärlek, som apostelen skildrar, med din och andra människors fattiga, lumpna, egoistiska, förgäng-liga känsla. Du misstar dig, då du tror, att det är bristen på kärlek, som gjort mitt lif olyckligt. Och du misstar dig, då du tror, att du med din jordiska, ofullkomliga känsla kan ersätta, hvad Xils förlorar, om han försakar att följa det mål, Gud utpekat åt honom. Om han mister dig, så kan han lära att älska en annan kvinna; men om han förfelar sitt lifs mål, så kan han aldrig, aldrig vinna det igen. Mins, att för den tjänaren, som nedgräfde sitt pund i jorden, fanns ingen förlåtelse, men Petrus, som förnekade

sin kärlek, blef dock åter upptagen i sin Herres nåd.

Scen IX.

(De förra, PROSTEN.)

(Då prosten kommer från höger, reser sig fru Evald och vill gå ut till vänster.)

PROSTEN

(sorgset).

Går du alltid, då jag kommer, Margareta?

T'I!U EVALD (kallt).

Om du önskar det, så stannar jag. (Sätter sig vid pianot och slår an några ackord.)

PROSTEN

(ser sorgset på henne).

Doktorn är här, Margareta!

FRU EVALD

(torrt).

Jaså! Hvad säger han om Anna i dag?PEOSTEN.

Han sitter vid hennes bädd och väntar på, att hon skall vakna. (Tvekande.) Men vill du inte tala vid honom?

FRU EVALD.

Jag! Hvarför det?

PEOSTEN.

Du är inte frisk.

FRU EVALD (kallt).

F ullkomligt.

PROSTEN.

Du är så blek.

FRU EVALD.

Åhja. Det kan väl hända. Men när såg du

mig 1’öd? (Spelar åter, faller dessemellan i tankar.)

PROSTEN (till Gerda).

Har inte Xils kommit hem ännu?

GERDA.

Jo, men han gick upp på sitt rum med Gunborg, för att ge henne en lektion.

PROSTEN

(uppflammande).

En lektion! På lördagsafton straxt före sabbatens ingåna;.GERDA

(blidkande).

Nej, jag uttryckte mig orätt, iute en lektion. Det var bara en sak, som Gunborg ville fråga honom om.

PROSTEN (ntan att höra på henne).

Han visar en öppen vanvördnad för religionen. Kanske sitter han nu till och med sysselsatt med dissektionsknifven, i stället för att bereda sinne och hjärta till sabbatens firande.

Scen X.

(De förra. NILS.)

GERDA

(springer emot Nils i dörren och säger ångestfullt:)

Xils, blif inte häftig!

NILS

(förvånad).

Hvarför skulle jag bli häftig?

PROSTEN.

Ändtligen är då min son så god och erinrar sig, att han har en far, som brukar behöfva hans hjälp om lördagsaftnarna ?

NILS.

Förlåt mig, min far, om jag försummat något. Jag ämnade bara taga cn kort promenad, men kom in i funderingar, som gjorde, att jag glömde tiden.PROSTEN.

Såå! Du tillbringar hela lördagseftermiddagen med att stryka omkring ute under funderingar, som du borde bannlysa, om du hade någon pliktkänsla.

NILS

(uppflammande).

Isi begagnar uttryck, som — —

GERDA

(ångestfullt).

Nils, blif inte häftig!

NILS

(rycker sig häftigt lös från henne).

Nej, jag blir inte häftig! — Ni behandlar mig, som om jag vore en skolpojke, som inför Er måste svara för alla sina handlingar. Till och med mina tankar skola stå under Er kontroll!

GERDA.

Nils, nu glömmer du dig!

NILS.

Jag kan inte hjälpa det, jag måste tala ut en gång. Jag måste säga Er, min far, att Ni gör alt hvaä Ni kan för att döda hvarje religiös känsla hos mig.

PROSTEN.

Jag! För att döda —NILS.

Ja. denna vinters tjänstgöring hos Er har hotat min tro med total undergång. Skulle jag stanna här ett halft år till,

så fruktar jag, att jag sedan skulle träda ut i verlden som öppen Gudsförnekare.

PROSTEN.

Och detta har jag gjort!

NILS.

Denna vinters omyndighetstillstånd, do småaktiga hand, Xi velat lägga på mitt fria tänkande, den trånga, begränsade dogmatik, Xi velat påtruga mig såsom enda vägen till sann Kristendom, — och kanske framför alt den alt för stora ledighet, mina göromål hos Er lemnat mig öfrig: detta har föranledt farliga jämförelser mellan den fria vetenskap, som går på upptäcktsresor i naturens lefvande rike, och den begränsade, som söker binda tankens frihet inom en gång för alla utstakade gränser. Hade jag fått lemna Er

i höstas och blifvit vice pastor i kapellet under ledigheten med visshet att sedan blifva utnämd till dess pastor, då tror jag nästan, att jag skulle kunnat bli en verklig prest och kunnat lära att älska mitt kall —

GERDA.

(bäfvande).

Men nu — — ?

NILS.

Men nu — — ja, nu har jag ju i alla fall fått platsen till slut. Bara det nu inte är för sent.Xej, det är inte för sent, det är aldrig för, sent. 0, frukta inte, Xils! Var inte orolig, morbror! Ännu skall Xils blifva cn sann troende.

PROSTEN

(doft).

Och om han inte blir det — —, sä är det jag, som är skulden därtill!

GERDA.

Xej morbror, ingen menniska kan — —

PROSTEN

(starkare).

Jag, som i dåraktig förmätenhet trodde mis

• • • • T

kunna sätta mig upp emot Gud och ingripa i Hans rådslut.

FRU EVALD

(slår ett starkt ackord på pianot och stiger häftigt npp).

Guds vägar äro inte våra vägar. Denna vinter har utvecklat hos Xils de anlag, som du hade för afsigt att förkväfva hos honom. Men fortfar blott i din dåraktiga blindhet, afkunna lysningen i morgon, vig honom, låt honom tillträda sin nya befattning. Stanna inte förr, än du fullbordat ditt verk, och du ser ditt offer ligga ohjälpligt blödande under din hand; då först skall du kanske vakna till insigt af, hvad du gjort, men då är det för sent att ångra. För sent! för sent! Känner du något förfärligare ord? Anar du hela vidden af det elände, som dessa två små korta ord uttrycka? (Sätter sig i länstolen och stöder armbågen mot skrifbordet, samt lutar pannan däremot.)PROSTEN

(skakad).

Ja, Margareta, jag anar det, jag känner det. Jag vet, att den själ, som förspilt Guds nåd här på jorden, för honom är det för sent att vinna förlåtelse. Och därför bäfvar jag för min son, som är nog förmäten att tro, att kännedomen

om den usla, förgängliga kroppshyddan är af större vigt än den kunskap, som vill rädda vår själ från evigt förderf.

NILS.

Xi ser saken så ensidigt, min far! Betänk, hvilka storartade resultat, fysiologiens studium kan leda till. Att lära känna vilkoren för lifvet — —

FROSTEN.

Vilkoren för lifvet. Ar du redan så långt kommen på materialismens väg?

GERDA.

O Xils, inte kan du väl tro, att en svag, kortsynt människa någonsin kan tränga så djupt in i Guds hemliga styrelse.

NILS.

Människan är inte så svag och kortsynt, som du tror. Och mänskligheten skall en dag välsigna naturforskaren, då han så småningom lyckas att befria henne från sjukdomar och plågor.

PROSTEN.

Du tyckes vara blind för, att, innan man kan aflägsna sjukdomar, måste man aflägsna synden, som är alla sjukdomars orsak.NILS (med hänförelse).

Du kan inte ana, hur jag kiinde det, då jag första gången var närvarande vid en vivisektion och såg, hur lifvet arbetade, hur hjärtat klappade. »Jag såg den Eviges skugga gå genom skapelsen, och jag häpnade». Och ju djupare jag har inträngt i denna underbara vetenskap, ju djupare har min vördnad blifvit för Honom, som håller lifvets trådar i sin hand. Som naturforskare skulle jag kunna bli en sann kristen.

GEItD A.

Men som prest?

NILS.

Som prest — — har du min framtid i dina händer.

(En piga kommer och lemnar en postväska till prosten, som sätter sig på en stol vid skrifbordet, ett stycke ifrån fru Evald.

Då han ser på henne, tar hon hastigt en bok och börjar läsa. Han öppnar postväskan och börjar sortera bref och tidningar.)

GERDA.

O Nils, om du bara ville förtro dig riktigt till mig. Men du har aldrig sagt till mig ett ord om alt detta —- — om att du inte känt dig lycklig här hos oss.

NILS.

Har du då inte sett det?

GERDA.

Jo, men jag förstod inte skälet. Jag trodde, att det var religionsgrubbel — —

o oNILS

(häftigt).

Ja, du och min far äro så ensidiga, att ni inte kunna fatta någon annan själsstrid än den, som härleder sig af religionsgrubbel. Intet annat kunnen I skänka er sympati.

GERDA

(sorgset)

Xils!

NILS.

Förlåt mig, Gerda, men du förstår mig inte; du kan inte fatta, livad som föregår inom mig; — hur skulle du kunna känna deltagande med en kamp och strid, som är så främmande för din lugna, milda natur. Säg mig Gerda, hur du kan vara så vänlig och lugn beständigt? Hvarifrån kommer den blida ro, som hvilar öfver hela ditt väsen? Vi alla här, som omge dig, äro häftiga, lidelsefulla, disharmoniska, Har du aldrig några strider att utkämpa med dig själf? Vet du inte, hvad det vill säga, att känna förtviflan, vrede, bitterhet ?

GEIiDA.

Inte förtviflan, inte vrede, inte bitterhet, men —

NILS.

Men?

GEBDA

(stilla).

Men sorg kan jag dock känna Xils! inte häftig och lidelsefull, men djupt, djupt in i hjärtat kan den ändå gnaga.PROSTEN.

Här är ett bref till dig, Gerda.

GERDA

(tar brefvet och läser det).

PROSTEN.

Hvem är det från?

GERDA

(långsamt och med eftertryck).

Från min kusin Herta. Hon berättar mig, att hennes fästman — morbror vet, att han var en fattia; artist, — nu beslutit öfvergifva denna bana och söka sig en syssla, emedan hennes far gjort det till vilkor, för att de skulle få gifta sig.

O O

FRU EVALD (utan att se upp från boken).

Och detta offer har hon mottagit.

GERDA.

Hon vet väl, att han älskar henne tillräckligt för att inte ångra det.

NILS.

Hans artistiska anlag voro förmodligen mycket obetydliga, då han kunde besluta sig för ett sådant steg.

PROSTEN.

Och hans fåfänga kanske mycket liten. — Här är också ett bref till dig, Xils.Till mig! (Tar brefvet och läser det under stark sinnes* rörelse.)

Scen XI.

(De förra. Doktorn.)

DOKTORN (kommer häftigt in från vänster).

Hon sofver ännu, hon ligger så onaturligt stilla. Jag står inte ut att sitta och se på henne längre. Mina vänner, jag är mycket orolig för er lilla Anna!

PROSTEN

(far upp).

Hvad säger du? År då inte hennes långa sömn ett godt tecken?

DOKTORN.

I)en kunde vara det, men — ‘den räcker alt för länge — det är onaturligt. (Under stark sinnesrörelse:)

Om hon aldrig skulle vakna mer--(Våldsamt, i det

han pekar på Nils:) Där Stål’ gärningsmannen! (Nils ser hastigt upp; de andra blicka på doktorn i högsta förvåning.)

Det var han, som inbillade mig, att ett helt annat organ hos henne var angripet, än hvad jag först trodde. Han lemnadc mig ingen ro, han förföljde mig snart sagdt natt och dag med sina påståenden, till dess han slutligen genom sin tvärsäkra ton hek mig att tro, att han hade rätt. (Våldsamt, som förut:) Om hon aldrig vaknar mer — där står den, som är skuld därtill!

PROSTEN

(utom sig).

Xils, Xils! Detta kan jag aldrig förlåta dig!XILS

(bestämdt).

Var lugn, min far! Jag liar inte misstagit mig! Och om någon räddning är möjlig för henne, så är det på den väg jag utpekat, endast på den.

GERDA.

Men Xils, hur är det möjligt att du — —

NILS.

Fysiologin är ju kunskapen om lifvet. Ar det då så underligt, att den, som trängt djupare in i den samma, ser med skarpare blick, än en vanlig läkare ?

— O Gerda, min far, är det då alldeles omöjligt, att I kunnen fatta litet tillit till mig?

PROSTEN (tar doktorns arm).

Kom, låt oss gå in till henne!

NILS (häjdar honom).

LäS först detta, min far! (Räcker honom det öppna brefvet.)

PROSTEN.

Hvad är det? Xej, tror du jag har ro att läsa dina bref nu. (Vill gå.)

NILS

(lägger handen hårdt på hans axel).

Stanna och läs det! (Sticker brefvet i hans hand.) Jag går med doktorn till Anna. (Doktorn och Nils gå ut till vänster.)(PROSTEN. Fru EVALD. GERDA.)

PROSTEN

(kastar en blick på brefvets underskrift och säger förvånad:)

Från professor Meycr vid Karolinska Institutet! Den bekanta fysiologen! (Läser högt:) Herr pastor! Jag skyndar härmed att meddela Er, att den af handling, som Ni insändt till Vetenskapsakademin, blifvit antagen till införande i doss handlingar vid gårdagens allmänna sammankomst, samt att akademin med anledning af detta arbete tilldelat Er den Wallmarkska belöningen. Enskildt ber jag dess utom att få fästa Er uppmärksamhet på, att det Letterstedtska resestipendiet nu är till ansökning ledigt, och jag tror mig kunna försäkra Er, att Ni, om Ni söker det samma, kan påräkna att framför andra sökande blifva ut-nämd till stipendiat, hvarigenom]Si kommer i tillfälle att under några år vistas utomlands för att under ledning af dc största mästare inom Er vetenskap utbilda de ovanliga naturanlag, hvarom Er märkvärdiga af handling bär rikt prof. Måtte Ni nu blott icke af enskilda band vara förhindrad att söka stipendiet, det är min uppriktiga önskan i vetenskapens och fosterlandets intresse.

(Under läsningen har Gerda långsamt men nervöst sönderrifvit sitt bref i små bitar och kastat dem bit för bit i spiseln; fru Evald sitter fullkomligt orörlig.)

PROSTEN

(stiger lifligt upp och närmar sig fru Evald samt säger med darrande stämma:)

Margareta! (Fru Evald tyckes ej höra honom.) Margareta!

FRU EVALI)

(med af rörelse kväfd röst:)

Tala inte till mig! Tala inte till mig! (Går hastigt

med båda händerna för ansigtet ut till höger; paus.)Scen XIII.

(Dc förra utom fru EVALD. DOKTORN.)

DOKTORN

(kommer lifligt från vänster; ropar utom sig:)

Hon rör sig! Hon vaknar! Kom! kom! (Prosten

skyndar ut till vänster, Gerda vill följa. Doktorn häjdar henne.)

Nej, det får inte vara för många inne, då hon vaknar! Nils störtade ut ur rummet vid hennes första rörelse. Låt mig och morbror vara ensamma ined henne först, min flicka! (Går till vänster.)

Scen XIAr.

(Gerda. Sedan Gunborg.)

GUNBORG (kommer från fonden).

Hvad har händt? Herr Nils kommer störtande upp på sitt rum, där han kvarlemnat mig för att göra några anteckningar, och då han fick sc mig störtade han ut igen och läste in sig i ditt rum, dit dörren stod öppen.

GERDA (räcker henne brefvet).

GUNBORG

(jublande).

Sc! Se! Visste jag inte det? Nu är herr ils kanake inte längre ond på mig, för att jag stal hans afhandling.GERDA

(undrande).

Hur så? Du menar — —

GUNBORG.

Att den nu gjort mer nytta, än om den legat kvar i bordslådan.

GERDA (som förut).

Det skulle då vara — —

GUNBORG.

— jag, som skickat in afhandlingen till Vetenskapsakademin. Ja visst. Förstod du inte det straxt?

GERDA.

Och du ville, att lysningen skulle uppskjutas, emedan — —

GUNBORG.

Emedan jag anade att något liknande detta skulle inträffa, och emedan det skulle kommit för sent, om ni redan varit gifta.

GERDA

(starkt efter en tyst inre kamp).

Ja, du har segrat Gunborg, han är din!

GUNBORG

(Öfverraskad).

Min!Scen XY.

(De förra. NILS.)

XILS

(kommer från höger).

Har du hört det, Gerda? Hon är räddad! Har du. varit inne hos henne?

GERDA.

Xej, inte ännu. (Andlös.) Xils, är det du — — är det du, som räddat henne?

XILS.

Ja. Det ligger något så öfverväldigande, så förkrossande stort i den tanken att för första gången ha räddat ett människolif. — Och brefvet, Gerda! Har du läst det?

GERDA.

Ja.

NILS.

Xå? Och du säger ingenting! Xu tviflar jag inte längre på mig själf, Gerda. Xu är det bara er tillit, er tro på mig, som ännu fattas.

GERDA

(aningsfullt, som om ett nytt ljus gått upp för henne).

Det är bara vår tillit, vår tro på dig, som fattas! Ja, däri ligger det. Och Gunborg — ingen har visat dig så stort förtroende som hon —GUNBORG

(skrattande).

Xej, Gerda, minsann tror jag inte, att du inte längre tycker om din fästman, då du inte mer får stryka prestkragar

åt honom. Xå, det må nu vara din ensak, men att vilja truga honom på mig, det går för långt. (Nils 1-äcker henne handen.) Ja, tacka mig, herr Xils, det förtjänar jag verkligen, ty utan mig hade Xi om tre veckor hållit en dålig inträdespre-dikan i Furunäs kapell.

NILS.

Ja, jag tackar Er, fröken Gunborg, af hela mitt hjärta. Och nu förstår jag orsaken till den motvilja, jag alltid hyst mot Er.

GUNBORG.

Äh, herr Xils, har Xi rent af hyst motvilja mot mig ?

NILS.

Ja, ty Ni väckte alltid strid inom mig. Xi var cn ständigt manande röst, som sade mig, hvilken väg jag borde gå, men som jag envist nekade att lyssna till.

GUNBORG.

Jag har således haft den äran att representera Ert samvete. Farväl, herr Xils! Om några år, då Xi kommer spränglärd hem från Er utländska resa, hoppas jag att åter få bli Er elev vid universitetet. Ar du inte glad, Gerda? Tänk, om du varit gift med honom, när detta kom! (Går.)GERDA

(efter henne).

Nej, gå inte Gunborg, gå inte ifrån honom, nu är du just den, han behöfver!

Scen XVI.

(GERDA. NILS. DOKTORN.)

DOKTORN

(omfamnar Nils).

Min son, min son, kom i mina armar! Du är en stor man, ett snille, och jag är cn gammal åsna, som i morgon dag begär mitt afsked som provincial-läkare. Gubbar borde veta att draga sig till baka i tid, men det är inte ofta. som ett sådant snille som du träder fram och kastar ett ljus öfver hela deras skröplighet. Du skulle sett, hur välsignadt den Guds ängeln där inne log, då hon vaknade. Och hade jag, gamle narr, fått hållas, så vete Gud hur det gått. (Går.)

Scen XVII.

(De förra utom doktorn. PROSTEN.)

PROSTEN

(stannar vid dörren och räcker sina armar mot Nils, utan att säga något. Nils störtar i hans famn, de omfamna hvarandra länge. PROSTEN lägger handen på hans hufvud och säger högtidligt:)

Må Gud välsigna ditt arbete, min son! Må han förlåta mig min långa blindhet, och må han leda dina steg på den rätta vägen!NILS

(tar hans ena hand och räcker sin lediga hand mot Gerda).

Gerda! Skall inte också du välsigna mig?

GERDA (utån att närma sig honom).

Ilcla mitt lif skall blifva en bön för dig.

(Fru Evald synes i dörren till vänster och står stilla där under det följande, obemärkt af de andra).

NILS.

Och när jag en gång bar slutat mina studier och åter kan erbjuda dig ett hem — , skall du inte då ha glömt mig? (Hon står stum med sänkt hufvud.)

PROSTEN

(gladt).

Men har du betänkt, min gosse, att innan dess är hon gammal och grå?

NILS

(starkare).

Skall du då ha glömt mig, Gerda? (Paus.)

PROSTEN (som förut).

Ja, är det så, att hon gör svårigheter, så lofvar jag dig lilla Anna till belöning, för att du räddat hennes lif. Ilon kanske kan bli lagom gammal till dess.

NILS

(räcker båda händerna emot Gerda).

Gerda! O, förbittra inte för mig denna stund! Hjälp mig att glömma det lilla hemmet vid kapellet,som jag nu försakar, ocli att förtröstansfullt ocli modigt se min framtid i ögonen, fast den under ilerc år kommer att förflyta skild från dig! Tror du inte, att jag känner skilsmässans bitterhet, såväl som du? Eller tror du kanske, att jag älskar dig mindre därför, att jag lyder kallelsens röst inom mig?

GERDA

(närmar sig honom långsamt).

O Nils, jag passar inte för dig — jag är mycket för obetydlig — — du skall inte anse dig bunden vid mig, du skall inte hindras i dina studier, inte hämmas i din utveckling af tanken på mig, som sitter hemma och väntar — fri och glad skall du gå ut i verlden — — och jag — jag — jag skall nog--

NILS.

Du vill således inte vänta på mig?

GERDA (sorgset leende).

Lite vänta?

NILS.

Men hvad är det då, som håller dig borta från mig? Tror du då inte ännu på min kallelse, Gerda?

GERDA.

Tror på dig! Jo, ingen, ingen, inte din mor, inte Gunborg kan tro på dig, så som jag nu gör det. Om andra tvifla på dig, skall jag dock aldrig tvifla -— och om andra tro på dig, skall min tillit dock alltid vara starkare än alla andras.NILS

(sluter henne i sina armar).

Hvad är det väl då som fattas? — — Hvar är nu mamma? Nu fattas endast hon!

PROSTEN

(tungt).

Ja, nu fattas endast hon.

Scen XVIII.

(De förra. Fru EVALD.)

FRU EVALD

(träder fram).

Nej, nu fattas hon inte längre! (Nils vill omfamna henne, men hon skjuter honom undan och säger:) Nej, först din far. (Närmar sig honom stilla).

PROSTEN.

Margareta! Du kommer till mig?

FRU EVALD.

Ja, vi funno inte häller hvarandra, förr än vi voro gamla och grå.

PROSTEN.

Margareta! Ar det möjligt? Ar det du? Så glad, så lugn, så mild!

O '

FRU EVALD.

Hvarför skulle jag längre vara sorgsen, hvarför skulle jag vara omild — —? Det frö, som var sådthos mig, och som jag trodde hade fallit på vägen och blifvit förtrampadt och förkväfdt, det har ju nu spirat upp hos honom och skall bära tusenfaldig frukt.

PEOSTEN (omfamnar henne).

Se på henne, barn! Ar hon gammal och grå? Nej, hon är ännu ung, som då vi började vårt äktenskap. Och nu skola, vi också börja det från början igen.

(Man hör kyrkklockor ringa utanför.)

GERDA.

Hör! Nu ringes sabbaten in!

NILS.

Ja, nu ringes sabbaten in äfven i mitt sinne! Nu blir det för första gången, sedan jag var yngling,

verklig sabbat för mig.

PROSTEN.

Ilvad det gör mitt gamla hjärta godt att höra dig tala så! Måtte nu bara inte dina studier leda dig in på rationalismens afvagar.

NILS

(leende, i det han tar Gerdas hand i sin).

tion skall ju följa mig genom hela lifvet.

(Ridån faller hastigt, under det kyrkklockorna ljuda högt.)